Wolgatatarische Zeitung „Idel-Ural“

Idel-Ural

10/11 (67/68)

Tatar legionьnьꞑ atnalьq gəzitəse

19. Mart 1944

Qorьltajnьꞑ acьluь

Ajtuqan əfəndeneꞑ Qorьltajnь acu notьqь

Tuqannar!

Tarixi Qorьltajьbьz — bezneꞑ kɵrəşebezgə jardəm biryce Bɵjek ildə, Germaniədə, suqьş jalqьnnarьnьꞑ kɵcəjgən corьnda çildь.

Doşmanьbьz — bol'şeviklar, ylem jarasьn alqan jьrtqьc kebek qotьrьnqan xəldə, axьrqь kɵclәren salьp, xalqьbьznь suqьş qьrlarьna qualap, fajdasьz qan tygərgə məçbyr itələr. Yzlərenə genə xas jalqan propagandalarь belən ber tuqtavsьz „ikence front“ xaqьnda qьcqьralar. Alar — tamrьnnan cergən aqac kebek həlak bulu aldьnda toralar. Barьqьznьꞑ da xəterendə: 1917 nce jьldaqь nigezennən qaqşaqan urьs imperializmь un kɵn ecendə bernicə vaq məmləkətkə bylenep kitte. Xəzerge kɵndə də Sovetlar ilendə 1917 nce jьlqь kebek kytəreleşlər kɵtelə. Monь bol'şeviklar sizələr, ɵc jьldan birle qьcqьrьp kilgən „ikence front“nьꞑ Jevropada tygel, Idel-Ural, Kafkaz, Tɵrkstan və başqa çirlərdə qurqьnьclь bolьt bulьp qujьruьnnan qurqalar. Şunьꞑ ɵcen bol'şeviklar, suqьşnь tizrək betерergə aşьqьp, janadan jaꞑa jalqan qotqьlarqa kereşələr. Milli çəmhyriətlərgə səjasi, dini irkenleklər birgən bulьp aldьjlar.

Qəderle tuqannar!

Babalarьbьz 1552 nce jьlnь mɵstəqilleklәren juqaltsalar da kərəşlərеn tuqtatmadьlar. 1917 nce jьlqь yzgəreşlər, sənək suqьşlarь, bol'şevizmqa qarşь barqan başqa ecke kərəşlərdə də xalqьbьz qatnaşьp kilde. Xəzerdə millətebezneꞑ gyzəl bəxte ɵcen meꞑnərcə kynellelər — qəharman jegetlərebez qullarьna qoral alьp irek davьjlar. Əjje, 391 jьl bujьna bɵjek millətebez kɵrəş utьn syndermәde, dəvam itte, qorbannar birde. Alar, millətebez ɵcen barqan kɵrəşlərdə şəhit bulqan batьrlar — barsь da xalqьbьznьꞑ jɵrəgendə, alarnь xalqьbьz zurlьj, xɵrmət belən hər vaqьt iskə ala. Kiləcəktə də alarnьꞑ kɵrəş danь nəfis həjkəllər, zur tarixlar, matur-matur şiqerlər, ontьlmas xikəjələr, romannar aşa kiləcək bьunqa xatirə bularaq qorur janqьrar.

Menə bez də, tuqannar, biredə, millətebezneꞑ tarixi Qorьltajьnda, izge kɵrəşlərdə şəhit bulqan arьslan jegetlərebezne xɵrmət belən iskə alabьz (Vəkillər ajaqqa basa, muzьjka qajqь marşьn başqara).

Tuqannar! Bez bu Qorьltajda milli azatlьq kɵrəşebezdәge bygenge iꞑ kirəkle caralarnь bilgeləp ytərgə tieş. Tatar xalqь ytkən dəverlərdə denja tetratkən kɵcle milli dəvlətkə iə bulqan. Ul — juqaltqan iregen daviap kilgən ɵc-dyrt qasьrlьq qatь kɵrəşlərdə yzen juqaltmadь. Ul — danlьqlь babalarьbьznьꞑ azatlьq bajraqьn janadan çilferdətergə aşqьna. Ujlьjm, tarixi danьbьz həm namusьbьznь ber tatar da tarixtan çujarqa riza bulmas! Bez jəşərgə xaqlь, jəşərbez həm jəşəjəcəkbez!

Idel-Ural tɵrek-tatarlarьnьꞑ Bɵjek Germaniənen Greifswald şəhərendə çьlqan Qorьltajьn acьq dip belderəm.

Ber millətneꞑ kɵce — ber teləktə, ber yk jul belən baruda

Şəfi Almas əfəndeneꞑ Greifswald Qorьltajьnda sɵjləgən notьqь

Tuqannar!

Idel-Ural xalqьnьꞑ bygen Germaniədə çьlqan berence Qorьltajьna vəkil həm qunaq bulьp, bu tarixi məçlestə xəzer bulqan bɵten xazirunnь Idel-Ural tɵrek-tatarlarь mɵstəqillege ɵcen kɵrəş berlege ismennən cьn kyneldən təbrik itəm.

Qərdəşlər!

Bɵten dɵnja kyləmendə bulqan bik zur tarixi vaqiqələrneꞑ ecendə jəşibez. Bu suqьştan soꞑ hic şəbhəsez xalьqara tormьşta bik zur yzgəreşlər bulacaq. Ənə şul yzgəreşlər qarşьsьnda bez Idel-Ural xalьqlarь da xəzer həm xəzerlekle bulьrqa tieşbez.

Germaniədə çьlqan Idel-Ural tɵrek-tatar xalqь Qorьltajьnьꞑ tɵp burьcь: milli təşkilatьbьznьꞑ bygengə qədər eşləgən eşlərenə kyz salьp, kiləcəktəge milli jullarьbьzqa majaq utьrtьp, Idel-Ural xalqьnьꞑ tɵp maqsatь, milli idealь bulqan Idel-Ural istiqlalьna turь bara torqan sьzьqlarnь sьzarqa tieşbez. Cɵnki xalqьbьznьꞑ kiləcəge bu tarixi Qorьltajnьꞑ qərarlarьna bəjləngən.

Qorьltajnьꞑ qərarlarь həm anьꞑ kiləcəktəge milli jullarьbьzqa sьzqan sьzьqlarь — bol'şeviklardan qotьlqan bɵten tɵrek-tatarlar ɵcen majaq bulьrqa tieş. Minem yzemneꞑ şəxsən kyptənnən birle zur ber teləgem bar ide: ul da bulsa — Qorьltaj tuplap, anьꞑ tarafьnnan təsdiq itelgən ber yzək ojəşma məjdanqa kitery. Nihajət, min bygen bu teləgemə ireştem. Qorьltajdan soꞑ anьꞑ qərarlarьna tajanьp, çiꞑ sьzqanьp eşkə kereşergə genə kirək bulacaq.

Tuqannar!

Bezneꞑ xəzerge milli xərəkətebez jaꞑa ber nərsə tygel.

Qazan ile urьslar qulьna kergənсəgə qədər babalarьbьz Bolqarlar 1000 jьldan artьq mɵstəqil dəvlətlər tɵzep, yz mədəniəte, yz qadət-qərefe belən

jəşəgənnər. 1000 jьldan artьq xɵr, mɵstəqil bulqan ber xalьq, əlbəttə, 1552 nce jьlda Qazanda bulqan milli həlakət belən razi bulьp, jazmьşьna baş iep qalacaq tygel ide həm qalmadь.

Qazan ile 1552 nce jьlda tigez bulmaqan, bik kyp vaqьtlar suzьlqan kɵrəşlərdən soꞑ urьslar qulьna kergən bulsa da, bez şul vaqьttan bygengə qədəre istiqlalьbьznь kire qajtarьp alunь ber genə səqət tə isebezdən cьqarmadьq. Ber genə minut ta urьs qul astьnda bulqan jazmьşьbьz belən razi bulmadьq. Tarixta moꞑa dəlillər bik kyp.

Məsələn. Qazan urьslar tarafьnnan alьnьp çimerelgənnən soꞑ, bik kyp milli batьrlar cьqьp, alarnьꞑ iꞑ məşhyrləre Maməş Birde çitəkcelegendə istiqlal kɵrəşləren janadan 5—6 jьl dəvam itterdelər. Bu kɵrəşlərdə cuaş, marilarnьꞑ da bezneꞑ belən bergə urьslarqa qarşь bik nьq suqьşularь da tarixi faktlardьr.

XVII nce jɵzneꞑ başlarьnda Russiə tarixьnda „Smutnoje Vremja“ dip jɵrtelə torqan butalcьqlardan fajdalanьp, Qazan həm Əsterxan illəre yzləren mɵstəqil dəvlət iqlan itkənnər ide. Bu xəl qьzqanьcqa qarşь ozaq dəvam itmәde. 1668 nce jьlda Idel bujьnda Stepan Razin xərəkəte başlanьr-başlanmas, Razinnьꞑ milli xɵrlekləren juqaltqan xalьqlarqa xɵrlek, mɵstəqillek vəqdə ityenə ьşanьp, Razin tarafьnnan patşa xɵkymətenə qarşь qoral kytərdelər. 1708, 1735 həm 1739 ncь jьllarda bulqan baş kytəryləр, bigrəktə bu soꞑqьsь Qara Saqal çitəkcelegendə bulqan xərəkətlər, əlbəttə, barsь da juqaltqan istiqlalnь kire qajtaru ɵcen ide.

Tatar-başqьrt xalqьnьꞑ 200 jьldan artьq istiqlallarьn kire qajtaru ɵcen urьslarqa qarşь kɵrəşləre Pugacof zamannarьnda, bɵten tatar-başqьrt xalqьnьꞑ qatnaşuь belən bik zur ber milli xərəkətkə əjlənep kitep, 1774 nce jьlnь Pugacof qəskərlərе belən berlektə tatar-başqьrt qəskərləre Qazannь alalar. Bu vaqьtlardaqь milli xərəkətebezneꞑ başьnda torqan Julaj, Salavat, Batьrşa həm Bulat batьrlarnьꞑ isemnəre xəzer də əle xalqьbьznьꞑ telennən tɵşmilər.

1905 nce jьldan bol'şeviklarqa qədəre bulqan milli, dini, mədəni, iqtisadi həm içtimaqi xəjatьbьz xaqьnda „Idel-Ural“ məvzuqьsьnda legioncь qərdəşləremə ber nicə urьnda sɵjləgənnən soꞑ, „Idel-Ural“ gəzitəsendə də basьlьp cьqqan ide. Şul syzlərne təkrarlamas ɵcen, bygen ul dəverlərgə tuqtamasqa buldьm. Ləkin ul vaqьtlarqa qarata ber nicə genə syz əjtyne tieşle tabam.

1890 ncь jьllardan başlap 1917 nce jьlnьꞑ bol'şevik inqilabьna qədər Idel-Ural tɵrek-tatar xalqь qilmi, mədəni, iqtisadi saxələrdə şundьj zur adьmnar belən alqa kittelər ki, bez mondьj qьsqa ber vaqьt ecendə bezgə oxşaqlь zur ber tərəqqiətkə ireşkən ber xalьq kyrsətergə mɵmkin tygel. Monьꞑ, əlbəttə, səbəpləre bar. Bu tərəqqiət bezgə tik torqanda qьna havadan kilep tɵşmәde. Monьꞑ tɵp səbəben jɵz jьl artьq kitep ɵzlərgə kirək.

XIX ncь jɵzdə Allahь Təqalə tatar xalqьna Mərçani, Fəjezxani həm Nasirilarnь bylək itep çibərməgən bulsa, bəlki bez də baqze kɵncьqьş xalьqlarь kebek jɵzlərebezne kɵncьqьştan kɵnbatьşqa bora almьjca, Jevropa mədəniətenən məxrum qalqan bulьr idek.

Bezneꞑ qьsqa ber vaqьt ecendə zur mədəniət həm tərəqqiətkə ireşə alubьznьꞑ tɵp səbəplərе, əlbəttə, şul bɵjek ɵc qalimneꞑ cəcep qaldьrqan orlьqlarnьꞑ çimeşe dip kenə qararqa mɵmkin.

Bezneꞑ yzebezneꞑ ədəbiatьbьzda

Qorьltaj — german həm tatar xalьqlarьnьꞑ duslьqьn berketə

General-major fon Hejgendorf əfəndeneꞑ qotlavь

Kynelle qəskərlər komandirь bulьuь belən, Sezne, tɵrek-tatar Qorьltajь əqzalarьn, cьn kyneldən təbrik itəm. Bu Qorьltaj german-tatar duslьqьn tirənəjtep, alarnьꞑ berlektəge eşləren taqьn da nьqьtьr, jaꞑa tɵzelgən milli kɵrəş berlege tatar legioncьlarь kyꞑelenə kɵcle suqьşqan ruxь urnaştьrьr, fəqət Germaniə çiꞑgən xəldə genə tatar xalqьna bəxetle jazmьş tuacaqьn acьq aꞑlatьr, dip ьşanam.

Doşmannar 1943 nce jьlda Italiənen suqьştan cьquь belən də fajdalana almaqac, bez xəzer yzebezneꞑ çiꞑyebezgə hic tə şəbhələnməskə xaqlьbьz. Şunlьqtan bezneꞑ Idel-Urallь duslarьbьzqa, Germaniə xərbi kɵce belən bol'şevizmnan qotqarьlqan tuqan illərenə, yz qajlələrenə qajtьrqa mɵmkinlek tuacaq. Xəzerge suqьşta ber safta tuqannar kebek bulubьz, suqьş betkəc tə Germaniə xalqь belən tatarlar arasьnda cьn duslьq birer. Yzebezneꞑ qomumi kɵrəş julbaşcьbьzqa cьn kyneldən qotlьjbьz, birgən antьbьznь nьq totarqa syz birəbez.

Jəşəsen bezneꞑ baş komandirьbьz — ADOL'F HITLER!

4° Zsn 55 624

755 a

Şəfi Almas əfənde notьqьnьꞑ dəvamь

alar xaqьnda bik kyp jөzər bitle kitaplar jazьlqan. Alar xaqьnda jevropalь qalimnərdən berseneꞑ genə jazqan syzlərenə kyz salьp uzьjq. Məsələn, german professorь von Mende yzeneꞑ „Russiə tөrekləreneꞑ milli kөrəşləre"*) isemle kitabьnda şulaj di: „Mərçani, Fəjezxani həm Nasiri өcese də din qalimnəre idelər. Dingə, məktəpkə yzgərty kertep, bu өlkədə reformator həm yz xalьqlarь arasьnda Jevropa fənnəren taratucьlar bulьp, tatarlarnь jevropalaştьruda berence pionerlar buldьlar".

Tuqannar!

Xalqьbьznьꞑ xөrriət, istiqlal xərəkətləreneꞑ tarixьna kilgəndə, bez, əlbəttə, 1917 nce jьl fevral inqilabь kөnendə həm annan soꞑ bol'şeviklar vaqьtьnda bulqan milli xərəkətebezgə də qьsqaca qьna bulsa da tuqtarqa tieşbez.

Fevral inqilabьn Russiədə izelgən bөten xalьqlar bik şatlьq, quanьclьq belən qarşь alqan şikelle, bez Idel-Ural tөrek-tatarlarь da jөz jьllar bujьnca tilmerep kөtkən vaqьtlarnьꞑ səqəte suqtь, dip zur şatlьq belən qarşь alqan idek. Inqilabnьꞑ berence kөnnərennən yk başlap xalqьbьznьꞑ uqьmьşlьlarь, bajь-jarlьsь, qьsqaca əjtkəndə bөten tatar-başqьrt xalqь berləşep, çiꞑ sьzqanьp milli xərəkət məjdanьna taşlandьlar. Milli xərəkətebezneꞑ alqь saflarьnda bulqan uqьmьşlьlarьbьznьꞑ kөn-tөn armьj-talmьj eşləylәre nətiçəsendə 1917 nce jьlnьꞑ berence majьnda Məskəydə bөten Russiə mөselmannarьnьꞑ Berence Qorьltajьn çiarqa mөmkin buldь. Bu çьlьşta 900 dən artьq vəkil bulьp, tikşerelgən bik kyp məs'ələlərneꞑ arasьnda, əlbəttə, iꞑ mөhime — Russiəneꞑ kiləcəktəge dəvlət idarəse nindi formada bulьrqa tieşlek məs'ələse ide. Çьlьş, Russiəneꞑ dəvlət idarəse „fedoratif çөmhyriət" bulьrqa tieşle digən qərarnь qabul itep, ikence çьlьşnь şul uq jьlnьꞑ ijylendə, Qazanda, çiarqa digən qərarnь cьqarьp, taraldь.

Berence Qorьltajnьꞑ qərarь bujьnca ikence çьlьş Qazanda ijyl ajьnda çьldь. Ləkin ul vaqьtlarda Russiədə başbaştaqlьq (anarxiə) bulu səbəple, timer həm su jullarьnьꞑ tərtipsezlegennən, Tөrkstan, Kafkaz həm Qьrьmnan vəkillər kilep cьqa almadьlar. Şunьꞑ өcen Qazanda bulqan ikence çьlьş tik Idel-Ural tөrek-tatar xalqьnьꞑ çьlьşьna qьna əjlənep kitte. Şul uq vaqьtta Qazanda ruxanilar həm xərbilər çьlьşь da tuplanqan ide. Şulaj itep Qazanda ber vaqьtta өc çьlьş buldь. Өc çьlьşnьꞑ hər qajsь yz eşləre belən şөqəllənqənnən soꞑ, ber kөnne өcese də bergə çьlьp, kyp vaqьt kiꞑəşkənnən soꞑ, Idel-Uralda milli, mədəni mөxtəriət iqlan ittelər. Şul uq zur utьrьşta Ufada millət məçlese çiar өcen ber bjuro sajlandь.

Idel-Ural tөrek-tatarlarьnьꞑ milli məçlese Ufada 1917 nce jьlnьꞑ 22 nce nojəbrendə acьldь. Millət məçlese Qazanda bulqan çьlьşlarnьꞑ qərarlarьn qabul itkənnən soꞑ, Millət idarəse sajladь. Millət məçleseneꞑ mөhim qərarlarьnnan berse şul ide: əgərdə Russiədə bu raveşta tərtipsezlek dəvam itsə, Idel-Ural өlkəse Russiədən ajrьlьp, mөstəqil Idel-Ural dəvləte iqlan itəcək digən qərar cьqardь (ul tərtipsezlek xəzergə qədər dəvam itə əle).

Millət məçlese, Idel-Uralnьꞑ tөp xalqьna — „tөrek-tatar" xalqь dip Idel-Ural Millət idarəsenə də — „Idel-Ural tөrek-tatarlarьnьꞑ millət idarəse" digən isemne birde.

Menə, tuqannar Kyrəsez, „tөrek-tatar" həm „Idel-Ural" digən syzlər məhaçərəttə bulqan ber tөrkem keşelərneꞑ xialь bulmьjca, bəlki 1918 nce jьlnь Ufada çьlqan tatar xalqьnьꞑ iꞑ belemle, aꞑlь, uqьmьşlь qatlauьnьꞑ bik kyp vaqьtlar kiꞑəşkənnən soꞑ qabul itkən qərardьr. Ul vaqьtlarda bөten Idel-Ural өlkələreneꞑ idarəse bezneꞑ qulda ide. Bu xərbi şura dip jertelə ide. Ul vaqьtlarda bol'şeviklar bik zəqif ide. Alar şul zəqiflekləren belep, bөten izelgən xalьqlarqa xөrriət, xətta Russiədən ajrьlьrqa teləsələr — ajrьla alalar digən borcaqlarьn unqa da — sulqa da sibələr ide.

Nihajət, Idel-Ural ber taraftan Kalcak, ikence taraftan bol'şevik hөçymnərenə ducar bulьp, ike ut arasьnda qaldь. Bezneꞑ өcen bolarnьꞑ ikese də şul uq urьs ide. Alar ber-bersennən berse — qьzьl, ikencese — aq jaki qara bulьp qna ajrьlalar ide. Bezneꞑ bolarnьꞑ ikesen də çiꞑərlek quətebez bulmadь. Ike təskə bujalqan urьsnьꞑ qajsь qьna çiꞑsə də, bolarnьꞑ bersennən də bezgə fajda bulacaq tygellegen aꞑlap, millət məçlese Idel-Uralda çьlqan qəskərlərebezne alarnьꞑ berse tarafьnnan da qan tykterməs өcen taratu caralarьn kyrde. Qьzqanьcqa qarşь bu vaqьtlarda millət məçleseneꞑ qərarlarьna bujsьnmьjca, bəqze avanturistlar cьqьp, Ural bujlarьnda jəşəgən mədəni həm səjasi dərəçələre tybənerək bulqan tuqannarьbьzdan ber nicə polk qəskər tөzep əle Kalcak, əle bol'şeviklar jaqьna cьqьp, xalqьbьznьꞑ qanьn buşqa tyktelər.

Inde, tuqannar! Bol'şeviklar xөkymət başьna kilgənnən başlap soꞑqь vaqьtlarqa qədəre cirek qasьr ber vaqьtqa kyz salsaq, bol'şevik terrorlarьna qaramastan, milli xərəkətebezne bol'şevik terrorь, bol'şevik çəhənnəme өcendə də dəvam itkəneꞑ kyrəbez.

Bezneꞑ xalьq Russiə qul astьna kergənnən soꞑ urьs patşalarьnьꞑ xalqьbьzqa qarşь qьlqan zolьmçəberləre az tygelder. Ləkin qadələt belən dөresne əjtergə teləsək, tatar xalqь 365 jьl patşalar idarəsendə jəşəgən vaqьtlarьn bol'şevik idarəseneꞑ ber genə jьlьna da almaştьrmaqan bulьr ide. Bol'şeviklar bezne Kalcak, Judenic, Denikinnarqa qarşь suqьşьrqa caqьrqan vaqьtlarьnda Idel-Uralnь bylenməgən xəlendə ber xalьq çөmhyriəte bularaq iqlan itəcəkləren vəqdə ittelər. Eşe uzqannan soꞑ Idel-Ural urnьna tatar, başqьrt, cuaş Sovet çөmhyriətləre iqlan itkən bulьp, bөten tөrek-tatar xalqьn CK, GPU boqaularь belən boqaulap qujdьlar. 25 jьl bujьnca xalqьbьznьꞑ bol'şeviklardan kyrgən zolьmь, çəber-talau, kypləp yterylөre xaqьnda meꞑər bitle kitaplar jazьp ta, bu xəllər yz başlarьna kilməgən, bol'şevizmnь kyrməgən ber xalьqqa aꞑlatьrqa mөmkin tygelder. Bol'şeviklarnьꞑ jalqan matur syzlərenə ьşanьp, kommunistlar arasьna kerep kitkən bəqze jəş səjasilərebez xalqьbьznьꞑ bu qədər çəberlənyenə cьdьj almьjca, jaꞑadan milli xərəkətebezneꞑ safьna kire qajtьrqa tьrьştьlar. Məsələn, soltanqəliefcelər. Soltanqəlief yze oktəbr kөnnərendə yk bol'şeviklar belən bergə bulqan „ata kommunist"nьꞑ berse ide. Soꞑaraq Stalin Narkomnatsiə bulqan vaqьtlarda ul anьꞑ urьnbasarь ide. Ləkin Soltanqəlief cьn tatar balasь bulqannьqь өcen xalqьbьznьꞑ jөz meꞑnərcə aclьqtan, jalanqaclьqtan, bolarnьꞑ өstenə keşelek tarixьnda kyrelməgən terrordan qьrьlьp jatqannь kyrep, bol'şeviklar arasьnda qalunь tatar xalqьna qarşь zur ber xianət sanap, ul alar arasьnnan kitte. Ul yzeneꞑ kommunistlar arasьnnan demonstratsiə, protest jasap kitye belən tatar xalqьnьꞑ auьr xəlen ber az çiꞑeləjtermen dip ujladь! Qьzqanьcqa qarşь Soltanqəliefneꞑ demonstratsiəse tatar xalqьna bik qimmətkə tөşte. 1925 nce jьllardan alьp soꞑqь vaqьtlarqa qədər soltanqəliefcelektə qəjepləp, tatar xalqьnьꞑ qart, jəş bөten uqьmьşlьlarьn qulqa alьp, NKVD podvallarьnda, həm sөrgennərgə çibərep, yterep beterdelər. Şulaj uq soltanqəliefcelektə qəjepləp meꞑnərcə tөrkstanlь qərdəşlərebezneꞑ də başьna çittelər.

Bol'şeviklar tөrek-tatar milləteneꞑ məqnəvi həm qadi jaqtan betery өcen qullarьnnan kilgən bөten caralarnь kyrdelər həm kyrələr. Bol'şeviklarnьꞑ səjasəte — urьs bulmaqan millətlərdə milli xisne, tojqьnь betery, əgərdə milli xisne beterep bulmasa, ul millətneꞑ yzen beterydən qibarət.

Bol'şeviklar bezneꞑ meꞑ jьldan birle kilgən milli, mədəni qөref-qadətlərebezne, islam dinendə bulqan tuqrьlьq həm insaflьqnь beterdelər. Bol'şeviklar bolarnьꞑ urnьna yzləreneꞑ „tərbiə"ləren birergə tьrьşalar. Bol'şevik „tərbiə"seneꞑ nicek bulqanlьqь bөten dөnjaqa məqlum. Ul: qaraqcьlьq, jalqancьlьq, ələkləycelek, xөrmətsezlek, şəfqətsezlek həm başqa bik kyp tөrle çinajətceleklərdən qibarət. Monnan 40—50 jьl elek bezneꞑ milli şaqirlərebezdən berse şulaj digən:

„Min, min disəm min, miꞑa zur ber kөc birə;
Patşalar, şahlar, təxetlər bulalar ber cyp kenə".

Menə, tuqannar, bezneꞑ bu kөngə qədəre bol'şevik çəhənnəmennən milli qalьbьbьznь juqaltmьjca cьquьbьznьꞑ tөp səbəpləre şul: bezneꞑ xalьq „min minlegen" juqaltmadь.

Tuqannar!

Miꞑ, xalqьbьznьꞑ istiqlal tarixь bik ozьn dip başlaqan idem. Şunьꞑ өcen hər dəverdə bulqan xөrriət, istiqlal kөrəşlərebezneꞑ tarixьna qьsqaca qьna bulsa da tuqtarqa kirək buldь.

Dөnjada vatьp, çimerep beterergə mөmkin bulmaqan ber nərsə də juq. Timer bitonnan jasalqan nьqьtmalarnьꞑ da ber minut ecendə kөlen kykkə ocьralar. Ləkin çimerergə, vatarqa mөmkin bulmaqan ber nərsə bulsa: ul da — ber xalьqnьꞑ milli idealь. Jөz jьllar bujьnca qanlь kөrəşlər belən qanьna seꞑgən ber xalьqnьꞑ teləgen hic ber tөrle qoral belən də vatьp, çimerep bulmьj. Bu ber xəqiqət. Urьslar bezne bu fikerdən vaz kicerer өcen qullarьnda bulqan bөten qorallarьn bezgə qarşь qujsalar da, bezne bu kөngə qədər bu fikerdən vaz kicterə almadьlar həm vaz kicterə almajacaqlar.

Bez, juqaltqan istiqlalьbьznь kire qajtarьr өcen jөz jьllar bujьnca qələm belən, xalqьbьz arasьnda fiker taratu syzləre belən, uꞑajь kilgəndə qulьbьzqa qoral alьp kөrəşep kildek. Ləkin, bezgə xəzerge vaqьttaqь kebek Idel-Ural istiqlalь өcen kөrəşergə uꞑajlь vaqьtnьꞑ bulqanь juq ide.

1941 nce jьlnьꞑ 22 nce ijynennən soꞑ bezneꞑ bu milli ojьşmabьznь həm şulaj uq legionnь, legioncьlarьbьz өcen milli nigezdə qorьlqan gəzitəbezne ojьştьrьp çibəry Berlində bulqan ber nicə keşeneꞑ genə өstenə tөşkən milli ber burьc buldь. Yzegezgə məqlum, mondьj zur ber tarixi eşneꞑ zur çəvaplьqь da bar. Şulaj bulsa da miꞑ bu tarixi ber zamanda yzemə tөşkən milli burьctan qacmьjca, bөten çəvaplьlьqlarnь yz өstemə alьp, monnan ber jarьm jьl elek milli təşkilatьbьznь qorьrqa başladьm. Bol'şevik terrorlarьnnan başьn alьp, cit məmləkətlərgə cьqa alqan bik kyp zialьlarьbьz Ufada bulqan Millət Məçleseneꞑ qərarlarьna tajanьp Idel-Ural tөrek-tatar xalqьnьꞑ xөrriəte өcen bik kyp eşlədelər həm eşlilər. Bu fikerne tөp nigez itep alьp Berlində un jьldan artьq „Milli Jul" zurnalь cьqtь. Şul uq maqsat belən Manzu Goda, 1935 nce jьldan başlap-atnalьq „Milli Bajraq" gəzitəse xəzerdə tərtiple raveşta cьquьnda dəvam itə. Bik kyp məmləkətlərdə „Idel-Ural" istiqlal komitələre tөzelde. Əgərdə iskedən birle bu milli fikerdə eşləp kilgən qart həm jəş zialьlarьbьz yzləre bygen bezneꞑ arabьzda bulmasalar da, alarnьꞑ ruxlarь kicə də, bygen də, irtəgə də bezneꞑ belən bulacaq. Alarnьꞑ bezneꞑ arabьzda bulьp aktif eşli almaularь, tik bu suqьşnьꞑ başьnnan birle, ber məmləkət xalqьnьꞑ ikence məmləkətkə jөryləreneꞑ mөmkinlege bulmaqannan qьna dip qararqa kirək. Alarnьꞑ arasьnda bik zur qalimlərebez də bar. Bez xəzer bolarqa xalqьbьznьꞑ kiləcəktəge intellektual' kөceneꞑ rezervasь dip qarьjbьz. Bol'şevizmnьꞑ bөten auьrlьqlarьn yz başlarьnnan kicergən, yz xalqь arasьnda qajnaqan, tege jaqtan cьqqan tuqannarьm bu eştə minem belən bergə aktif eşlədelər həm eşlilər. Bez bu izge eştə ber nьq kөc bulьp ojьştьq.

Bez, Idel-Ural tөrek-tatarlarь,

*) „Der Nationale Kampf der Rußlandtürken".

Legion komandirь Oberstleutnant fon Sekkendorf əfəndeneꞑ qotlauь

Qəderle qunaqlar!

Sezne, milli kөrəş berlege tөzy mөnəsəbəte belən, Idel-Ural tөrek-tatarlarьnьꞑ legionь isemennən təbrik itəm.

Sez bygen yzegezneꞑ azatlьqьqьz өcen bol'şevizmqa qarşь kөrəşkə taqьn da nьqьraq berləşy həm turь jul sьzu өcen çinaldьqьz. Sez bu çьlьşьqьzda bygenge kөnneꞑ iꞑ mөhim məs'ələləren dөres raveşta xəl qьlьrsьz həm xalqьqьznь mөstəqillek өcen kөrəş tirəsenə tuplav өstendə iꞑ mөhim caralarnь bilgelərsez dip ьşanam.

Sezneꞑ iꞑ zur teləgegez — yz vatanьqьzqa qajtьp, yz tormьşьqьznь yzegez qoru. Ləkin vatanьqьzqa qajtu julь əle bik jьraq həm avьr. Sezneꞑ kөrəş julьqьzda nьq qorallanqan bol'şevizm qəskərləreneꞑ өjere tora. Şunьꞑ өcen yz azatlьqьqьznь yzegezgə javlap alьrqa, doşmanьqьzqa qarşь ajavsьz kөrəş alьp barьrqa turь kiləcək.

Tərtip, berdəmlek həm birelgənlek — çiꞑy və maqsatqa ireşydə iꞑ kirəkle şartlar bulьp toralar. Şuna kyrə legioncьlar arasьnda bu sьjfatlarnь ystery өstendə taqьn da kybrək eşlərgə kirək. Berdəmlek və birelgənlek bulqanda qьna, Sez yz vatanьqьzqa qajtьp matur və bəxetle tormьş tөzi alacaqsьz.

Tatar xalqь — buldьqlь xalьq. Tatar xalqьnьꞑ batьr ullarь allarьnda torqan hər tөrle qiьnlьqlarnь ytərgə sələtlelər. Tatar legioncьlarь arasьnda yzlərenə jөklengən burьclarnь osta həm çitez raveşta ytəp, juqarь bylək alucьlarnьꞑ sanь az tygel.

Min kiləcəktə də tatar legioncьlarьnьꞑ yz eşlərenə tөşkən burьclarьn namus belən ytəjəcəklərenə nьq ьşanam. Həm cьn kyꞑelemnən Sezneꞑ tuqan ilegezgə çiꞑycelər bulьp qajtuьqьznь, yz tormьşьqьznь yzegez tөzyegezne telim. (Qul cabular).

Şəfi Almas əfənde notьqьnьŋ axrь

mondьj tarixi ber corda, bөten mədəni millətlər bol'şevizmqa qarşь qoral kytərgən ber vaqьtta, səjerce bulьp qьna bu qomumi kөrəştən bez cittə qala ala idekme? Əlbəttə, juq. Cөnki bez, tarixsьz, nəselsez ber xalьqnьŋ balalarь bulmьjca, bəlki keşelek tarixьnda xəzergə qədər oxşaşь bulmaqan zur imperiə tөzegən ber xalьqnьŋ balalarьbьz. Beznen babalarьbьz tөzegən imperiə, urьslar həm soŋqь vaqьtta kommunist qьzьl urьslar əjtkəncə: „tatar həcymnəre“, „tatarmanqullarnьŋ talap, çimerep jөrgən vaqьtlarь“ kebek kenə itep, aŋlatьrqa tьrьşularь, əlbəttə, cep-ci jalqan. Talap, çimerep jөrergə ber jьl, ike jьl məmkin, əjdə, un jьl məmkin bulsьn! Ləkin 3—4 jөz jьl bujьnca ber cige Japon dingezendə, ikence cige Karpat taularьnda bulqan zur ber imperiəne talap, çimerep kenə quldə totarqa məmkin bulmaqanlьqь hər keşegə məqlum ber xəqiqətder.

Şul uq urьs tarixcьlarьnьŋ yz syzlәre belən əjtkəndə: tatarlar kөncьqьş Jevropaqa kilgənce, urьslarnьŋ jul nərsə, pocta nərsə, aqca nərsə, dəvlət həm tərtiple qəskər nərsə ikənen belmi torqan ber vəxşi xalьq bulqanlьqlarь da tarixi xəqiqətder. Urьslarnьŋ dəvlət, qəskər, aqca, jul, pocta kebek nərsələre beznen quldə өc jөz jьl qalularь arqasьnda qьna aqrьnnap-aqrьnnap bezdən өjrəngənleklәre urьs tarixьn өsten-өsten genə belgən keşelər өcen də məqlumder.

Inde, tuqannar, Germaniədə çьlьqan I nce Qorьltaj xəzerendə bu kөngə caqlь milli ojьşmabьznьŋ eşləgən eşləren qьsqaca qьna bulsa da kyrsətep kityne yzemneŋ burьcьm dip beləm.

Monnan 18 aj elek Russiədə izelgən bөten millətlərneŋ legionnarь tөzelgən, jaxşьmь-jamanmь milli təşkilatlarь da ajaqqa basqan ide. Bolarnьŋ arasьnda sannarь bezdən un tapqьr azьraq bulqan xalьqlar da, yzlərenen milli barlьqlarьn kyrsəter өcen milli bajraqlarьn kytərgənnər ide. Şul vaqьtlarda beznen legionьbьz tөzelep jatsa da, german xөkymәte tarafьnnan tanьlqan ber təşkilatьbьz juq ide. Bu əxvəl qarşьsьnda əle genə əjtkənemcə, əlbəttə bez də səjerce bulьp qьna ber cittə qala almьjdьr idek. Ul vaqьtlardan elek, ber jьlqa jaqьn vaqьt ecendə, min bik kyp urьnnarda əsirlər lagerьnda bulqanqa, əsirlərneŋ xəllәre həm teləklәre belən bik jaxşь tanьş idem. Alarnьŋ teləklәre: mina syz belən aŋlatularьna qaraqanda qьsqaca şulaj ide:

„Şəfi Almas abьj! Başqa xalьqlar legionnar tөzep, bol'şeviklarqa qarşь kөrəş başladьlar. Sez də, zinhar, Tatar legionь tөzərgə tьrьşьqьz. 25 jьldan birle xalqьbьznьŋ qanьn eckən bol'şeviklardan qulьbьzqa qoral totьp, alardan yc alьrqa telibez!“ Minem isemgə kilgən jөzlərcə xatlarnьŋ ectəleklәre, barsьnьŋ da dip өjterlek, ənə şundьj.

Berlində bu eşlər belən qьzьqsьna torqan german idarələrenə xatlar jazьp həm tel belən jədətə torqac, nihajət, Adol'f Hitler cənablarь tarafьnnan Idel-Ural tatarlarьnьŋ da kyŋelle legionьn tөzərgə rөxsət birelde. 1942 nce jьlnьŋ 6 nсь sentjabrendə beznen də milli legionьbьz qorьlьp, 390 jьl elek urьslar tarafьnnan teşerelgən milli bajraqьbьz janadan kytərelep, kyŋelle rəveştə legion saflarьna çьlqan millətce batьrlarьbьzqa tapşьrьldь. Şunьŋ belən bergə, xalqьbьznьŋ milli maqsatь bulqan — məstəqil Idel-Ural dəvlətenen berence nigez taşь salьndь.

Legionьbьznьŋ ber jьl jarьm vaqьt ecendə kirək san, kirək kөrəş saflarь bulsьn bik zur uŋьşlarqa ireşkənlege hər qajsьbьzqa bilgele. Şunьŋ өcen bu turьda kyp tuqtap torьrqa da kirəkmi dip tabam. Legionьbьznьŋ qьsqa ber vaqьt ecendə mondьj ber zur quət bulьp, zur uŋьşlarqa ireşye өcen, bu uŋaj belən legionьbьznьŋ komandirь — məxtərəm oberstleutnant fon Sekkendorf bababьzqa zur rəxmətlərebezne beldermicə kitə almьjm. „Mullasь nindi bulsa, məxəllə xalqь da şundьj bula“ dilər. Legionьbьznьŋ başьnda tөrek-tatar xalqьn həm alarnьŋ tarixьn bik jaxşь belgən məxtərəm fon Sekkendorf bulmasa, bəlki bez də bu qədər zur uŋьşlarqa ireşə almaqan bulьr idek.

Legionьbьznьŋ berence kөnnərennən başlap jөzlərcə tatar ofitsərlәre, meŋnərcə qəskərilərebez legionь başьnda torucь məxtərəm fon Sekkendorf əfəndeneŋ atalarca qajqьrtuь nətiçəsendə, Idel-Ural istiqlal bajraqьna tap teşermədelər. Bu daŋlь batьr jəşlərebeznen isemnəre kiləcək xərbi tarixьbьznьŋ berence bitlərenə, hic şiksez, altьn xəreflər belən jazьlacaqtьr.

Inde, tuqannar, Berlində bulqan milli ojьşmabьznьŋ başlanqьc tarixьna həm şulaj uq anьŋ bu kөngə qədər eşləgən eşlərenə kyz salьp kitik.

Şul uq 1942 nce jьlnьŋ berence nojəbrendə, german xөkymәte tarafьnnan rəsmi tanьlqan kөncьqьş eşləre ministrlьqь janьnda Tatar çitəkcelek idarəse məjdanqa kilde. Dөnjada nindi genə eş bulmasьn, anь başlap çibəry çiŋel bulmaqan kebek, beznen ojьşmabьznь qorьp çibəry də bik çiŋel bulmadь. Qarşьbьzqa kilep basqan eşneŋ xisabь juq ide. Professor fon Mende əfəndeneŋ jardəme belən, beznen bəxetkə qarşь, ojьşmabьznь qorьp çibərergə advokat Unglaube əfənde təqəjen itelməgən bulsa ide, bez bu qədər uŋьşlьqlarqa ireşə almaqan bulьr idek. Berence kөnnərdə bez ikebez genə bulsaq ta, tiz vaqьt ecendə ojьşmabьz tirəsenə eşlekle jegetlərebezne çinap, OKW belən berlektə, 15 nce nojəbrdə „IDEL-URAL“ gəzitəseneŋ berence sanьn dөnjaqa kyrsətə aldьq. Şulaj itep, atnalьq „IDEL-URAL“ gəzitəse həm tatar və german telendə ajqa ber mərtəbə „Korrespondentsiə“ сьqa başladь. Bolardan başqa, qьsqaca qьna bulsa da, tatar tarixь basьlьp taraldь. Xəzerge kөndə ber nicə isemdə səjasi, ədəbi çьntьq həm „Tatar ədəbiatь“ ismendə ajlьq zurnalnьŋ berence sanь jaqьn kөnnərdə сьqacaq. Şulaj uq 1925 nce jьlda Istanbulda basьlqan 250 bitlek Q. Battalnьŋ „Qazan tөreklәre tarixь“ digən əsəre Qazan şivəsenə jaqьnlaştьrьp, latin xəreflərenə kycerep basarqa birelek xəlgə kiterelde.

Legioncьlar arasьnda milli tərbiə alьp baru өcen kyp kenə jəşlәrebez milli ruxta çitəştereldelər. Kөncьqьştan kilgən escelərebez xisappa alьnьp, alar arasьnda da tieşle bulqan milli ruxta tərbiə alьp barьla. Milli ədəbiat belən tə'min itelələr. Legioncьlarьbьzqa jal vaqьtlarьn ojьşqan və kyŋelle rəveştə ytkəry өcen Zimpində 20—30 keşelek, Dargibeldə 40—50 keşelek jal jortь ojьştьrьldь. Beznen kyp kenə legioncьlarьbьz yzlərenen jal vaqьtlarьn ənə şul jal jortlarьnda ytkərep, kiləcək kөrəşlər өcen kөc çьnadьlar həm çьnьjlar.

Soŋqь vaqьtlarda milli və səjasi eşlərebeznen məjdanь bik kiŋəjde. Şuna kyrə bezgə „Çitəkcelek idarəse“ ecendə genə eşlərgə urьn tar bulqanqa, monnan 3—4 aj elek Idel-Ural tөrek-tatarlarьnьŋ istiqlalь өcen kөrəş berlege ismendə milli ojьşmabьznь qorqan idek. Bu ojьşmabьz da german xөkymәte tarafьnnan tanьlьp, rəsmən eşkə başladь.

Tuqannar!

Xəzer mina yzebeznen milli ojьşmabьz tarafьnnan eşləgən eşlərne qьsqaca kyz aldьnnan kicergəc, tybəndəgelərne əjtergə rөxsət itegez!

Beznen tөp maqsatьbьz — jөz jьllar bujьnca izelgən xalqьbьznь bol'şevizm qollьqьnnan azat ity. Beznen millionnarca igencelərebez, escelərebez, uqьmьşlьlarьbьz bygen bol'şevizm tьrnaqь astьnda çafa cigələr, alarnь qamcьlap suqьş qьrlarьna qualar. Şuŋь jardəmcesez xalqьbьznь jəhyd-bol'şeviklarnьn qollьqьnnan azat ity beznen izge burьcьbьz bulьp tora. Ləkin xalqьbьznь azat ity qoral kөce belən genə məmkin. Bez xəzer qoralsьz tygel, bu qoralnь bezgə Bөjek Germaniə xalqь birde. Bөjek german xalqьnьŋ bulьşlьqь belən bez meŋnərcə jəşlərebezne qorallandьrdьq. Alar xəzer dөnja jəhydcelegenen terəge bulqan bol'şevizmqa qarşь kөrəş safьnda toralar. Bol'şevizm — bol'şevizm bulьp qalacaq, bol'şevizmnan bezgə ber tөrle də şəfqət kөtərgə kirəkmi. Bol'şevizmnьŋ hər tөrle xəjlələren, aldauqa nigezləngən şiqarьn bez bik jaxşь beləbez. Bol'şevizm bezgə qarata mərxəmətşez bulqan kebek bez də aŋar jөz mərtəbələr mərxəmətsez bulьrqa tieşbez. Bol'şevizm Germaniə xalqьna qarşь bөten Jevropanь basьp alьr өcen suqьş alьp bara.

Bol'şevizm, ilebezdə çir məs'ələsen xəl qьla almadь, millionnarca igencelərebezne kolxozqa qьup kertep, qol itte. Bez isə milli sotsializm өjrətye nigezendə çir məs'ələsen xəl qьlabьz həm igencelərebeznen çirgə bulqan tulь xoquqlьqьn buldьrabьz.

Bol'şevizm, beznen ilebezdə milli məs'ələne jəhyd Marksnьŋ өjrətye bujьnca xəl qьlьrqa mataştь həm barlьq millətlərneŋ xoquqlarьn juqqa сьqarьp. milli tojqьlarьbьznь ajaq astьna salьp taptadь. Bez isə, xalqьbьznьŋ tarixьna, qөref-qadətenə, dini-milli traditsiələrenə tajanqan nigezdə xəl qlabьz və millətebeznen xoquqlarьn tulьsьnca ajaqqa bastьrabьz.

Bol'şevizm, beznen ilebeznen tabiqi bajlьqlarьn dөnja kylәmendə revolytsiə jasau өcen qullandь. Alar şul maqsatlarь өcen ilebezdəge xalьqlarnь ac, jalaŋac jəşərgə məçbyr ittelər. Bez, Germaniə milli sotsializm yrnəgendə ilebeznen bajlьqlarьn, kөcen xalqьbьznьŋ tormьş şartlarьn jaxşьrtuqa həm mədəniətebezne ystergə qullanacaqbьz. Bez, Bөjek Germaniə belən berlektə, anьŋ çitəkcelege astьnda xalqьbьznь azat ity və istiqlalьbьznь jəhyd-bol'şeviklarьnnan jaulap alu өcen izge kөrəş alьp barabьz.

Bu kөrəşebez belən turьdan-turь çitəkcelek ityce həm əxlaqi, maddi jaqtan jardəm biryce Bөjek Germaniə xalqьna, anьŋ julbaşcьsь Adol'f Hitler cənablarьna сьn kyŋeldən zur rəxmətlərebezne belderəbez. Şulaj uq beznen azatlьq kөrəşebezgə bik jaqьnnan torьp qatnaşucь, bezgə bik zur xezmətlәre tigən professor fon Mende əfəndegə zur rəxmətlərebezne belderəbez.

Milli ojьşmabьznьŋ 18 ajlьq qөmerendə, kөnnər bəqze tөnnər də joqlamьjca eşləgən advokat Unglaube əfəndeneŋ beznen bu milli xərəkətebezgə itkən xezmәte bik zur.

Bez yzebeznen milli ojьşmabьz aşa tөrle urьnnarqa cəcelgən tuqannarьbьzqa turь julnь kyrsəttek. Bez bol'şevizmqa qarşь qulьbьzqa qoral alqan xəldə, milli ojьşmabьz tirəsenə çьlqan millətcelər ber çan, ber tən bulьp azatlьq kөrəşene axrьna qədər dəvam itərbez. Monьŋ өcen bezdə berlek, tuqanlьq, ojьşqanlьq bulьrqa tieş. Şularqa iə bulqan vaqьtta qьna bez xalqьbьznь kiləcəge өcen xezmət itə alacaqbьz. Bu suqьştan Germaniənen çiŋep сьqu bezgə azatlьq kiterəcək. Şunьŋ өcen bezgə Germaniə xalьq belən bergə qulqa qul totьnьp kөrəşydən başqa jul juq.

Dөreslek Bөjek Germaniə jaqьnda! Dөreslek çiŋəcək! Bu suqьş bol'şevizmnьŋ tar-mar itelye belən betəcək!

Jəşəsen milli xərəkətebez həm anьŋ milli qəskərlәre!

Jəşəsen Germaniə xalqь belən, bol'şevizmqa qarşь kөrəşyce xalьqlarnьŋ berdəmlege!

(Dəvamlь alqьşlar).

Qorbltajqa qatnaşqan vəkillərneŋ сьqьşlarь

Milli kөraş berlegeneŋ əhəmiəte həm vazifasь

Q. Salix əfəndeneŋ сьqьşь

Milli çitəkcebez əjtkəncə, bezneŋ maqsat — ilebezne doşman tьrnaqьnnan qotqarьp milli dəvlət tөzy həm şunьŋ nətiçəsendə xalqьbьzнь tərəqqiət julьna сьqarudan qibarət. Ilebezne doşman bol'şevizmnan qotqarьr өcen bez bөten Jevropanьŋ xərbi kөce belən berlektə kөrəşəbez. Milli dəvlət tөzy, xalьqnь tərəqqiət julьna сьqaru өcen iŋ mөhim caralarnь өlgerty, əlbəttə, millətneŋ yz vazifasь. Milli maqsatnь xəl itkec kөn xəzer bik jaqьnlaştь — ul Stalin xөkymətenen beterelgən kөne bulacaq. Əgər də şul kөngə qədər bez yzebezne tanьtьp, bөten xəzerlek caralarьn tulьsьnca ytəp, çitərlek dərəçədə kөc iəse bulsaq, maqsatьbьzqa ireşə alacaqbьz. Təşkilatsьz tarqav bulqan xəldə kiləcəktəge tartьnqьlьq həm xəl itkec kөnnərgə kirəkle xəzerlekne millət yti almьj. Şunlьqtan xəzerge milli azatlьq өcen kөrəşne alьp baru, bөten millət xalqьn berləştery, xalqьbьzнь jazmьşьn ajaz ity, kirəkle xəzerlekne ytəv өcen milli təşkilat yzəge tөzy xəzerge kөndə iŋ mөhim məs'ələ. Bu eşlər **Idel-Ural tөrek-tatarlarьnьŋ mөstəqillege өcen milli kөrəş berlege** ismendəge ojьşma tarafьnnan ytəlergə tieşlər.

Milli kөrəş berlege Idel-Ural xalьqlarьnьŋ Jevropadaqь rəsmi təşkilatь, alarnьŋ mənfəqəten jaqlavcь, mөstəqillek өcen kөrəş julьna ojьştьrucь bulьrqa tieş. Ul, kiləcəktə mөhaçirlektə həm ilebezdə qalqan qərdəşlərebezneŋ də milli, səjasi, mərkəzi çitəkcese bulьrlьq kөcle, danlь, qabiliətle bulьrqa tieş. Doşman kyp sanlь, zur kөc iəse, tөrle xəjləle caralarqa da osta, ber-berebezdən ajrьp julьbьzнь kisərgə də tьrьşacaq. Bolarnь xətərdə totьp kөcebezne mөmkin qədər zurraq, çiarqa, milli qərdəşlərebezneŋ barsьn da milli kөrəştə ber safqa kiterergə kirək. Bezneŋ millət xalqь xəzerge kөndə өc tөrkemgə bylengən dip əjtergə mөmkin: Jvropanьŋ Germaniə tə'sirendəge illərdə jəşəvcelər, tuqan ildə bol'şevizm tьrnaqьnda qalqannar həm inqilab jьllarьnnan soŋ tөrle illərgə taralqan mөhhaçirler.

Şuşь өc tөrkemgə qarata kirəkle mөqamələne həm eşlərne, təqdimnər rəveşendə, sanlap tikşergənnən soŋ (alar Qorьltaj qərarlarьnьŋ ojьştьru bylegenə kerdelər), kyrsətelgən mөhim zur burьclarnь ytəv өcen milli kөrəş berlegeneŋ daimi eşləvce prezidiumь bulьrqa tieş dip tanьrqa kirək. Bu vazifalarnь xəl itərlek millətneŋ uqьmьşlь, buldьqlь, çitdi keşelərе milli kөrəş berlegeneŋ çitəkcelek nigeze bulьrqa tieşlər.

şuşь ike tөrkemneŋ berlek blogь. Ikencese — keşelek dөnjasьn jaŋa tərtipkə alьp barucь Germaniə avangardlьqьndaqь jaŋa Jevropa belən Bөjek Aziə tөzərgə omtьlqan Japoniə səjasi tөrkemnərenen blogь.

Bu tөrkemnərnen səjasəten həm suqьş əxvəlleren tikşergənnən soŋ, Qabdulla-Soltan əfənde, tөrek-tatar xalqьnьŋ milli kөrəşe turьnda səjləp uzdь. Şulaj uq ul, Russiə belən tөrek-tatar xalqьnьŋ mөnəsəbətenə tuqtalьp, bu məs'ələneŋ fəqət jaŋa tərtip tөzelgən xəldə genə radikal' rəveşendə yzgərəcəgen acьq aŋlattь. Bezneŋ xəzerge kөndəge kөrəş maqsatьnda şuşь mөnəsəbətne yzgərty bik zur urьn totarqa tieşle ikənlegen kyrsətte.

Ul yzeneŋ syzen tybəndəgecə dəvam itte: — Bezneŋ xəzerge kөrəşebez dyrt jөz jьlqa jaqьn tartьlqan milli azatlьq өcen tarixi kөrəş nigezennən сьqa. Dimək, bol'şevizmnь betery kөrəşneŋ berence nətiçəse bulsa, anьŋ ikencese — millət xalqьn mөstəqillekkə ireştery bulьrqa tieş. Bezneŋ kөrəşneŋ maqsatь jaŋa Russiə jasav tygel, ə moŋa qədər fəqət urьs ismendə jөrtelgən, ləkin kyp millətlərdən torqan ildə jaŋa qədel milli tərtip tөzydən qibarət. Cөnki fəqət şuşь jaŋa milli tərtip nigezendə genə tөrek-tatar xalqь tarixi maqsatьna, milli mөstəqillekkə ireşə alacaq. Urьslar yzləreneŋ tөp illərendə milli dəvlət tөzegən kebek, xəzer Sovetlar Sojuzьna kergən başqa xalьqlar da yzləreneŋ tarixi illərendə milli dəvlət tөzərgə xoquqlьlar.

Jevropada jaŋa tərtip tөzy өcen kөrəşycelər safьnda bez də bu suqьşqa Bөjek Germaniə çitəkcelegendə qatnaşabьz. Suqьşnь Germaniə səjasi tөrkeme çiŋep сьqqan xəldə genə, tөrek-tatar xalqь milli maqsatьna ireşəcək.

Azсьlьq xalьqlarnьŋ berdəmlek kөrəşe

Skoblef əfəndeneŋ сьqьşь

Skoblef əfənde — Idel-Ural xalьqlarь bulqan cuaş, mordva, mari həm udmurd xalьqlarь ismennən Qorьltajnьŋ barlьq vəkilləren təbrikləp ytte. Ul yzeneŋ сьqьşьnda: „Bөten Jevropa xalьqlarь həm Tөrkstan, Kafkaz, tatar kyŋellelərе belən berlektə cuaş, mordva, mari həm udmurd xalьqlarь da bol'şevizmqa qarşь kөrəşələr. Başqa xalьqlar kebek, bez də bol'şeviklar izyennən ilebezne azat itərgə telibez.

Irek yzennən yze kilməven bez jaxşь aŋlьjbьz. Əgər anь bez yzebez suqьşьp almasaq, bezgə anь ber kem də birməs! Kyp jьllьq kөrəş təçribəbez bezneŋ fəqət yz kөcebez belən genə ilne azat itə almavьbьzнь kyrsətte. Monьŋ өcen Idel-Ural kөclərenen nьq berdəmlege kirək. Borьnborьnnan cuaş, mordva, mari həm udmurd xalьqlarь tatar xalqь belən ber qailə bulьp jəşəp kildelər. Borьnborьnnan ber bajraq astьnda kөrəşep həm tormьşnьŋ acьsьn-tөcesen bergə tatьdьlar.

Qazan xanlьqь çimerelgənnən soŋ təşkən avьrlьq, tatar xalqьna təşkən kebek, bezgə də teşte. Kөcləv həm tөrle qьsular aşa bezne urьs qadətlərenə həm qanunnarьna bujsьnьrqa məçbyr ittelər. Bezneŋ tuqan millətdəşlərebez arasьnda doşmanlьq qabьzьrqa həm bezneŋ xalьqnь tatar xalqьna qarşь qoral itərgə telədelər. Ləkin bezneŋ xalьq alarqa bujsьnmadь, kөrəşte həm bu kөrəştə tatar xalqь bezne jaqlap kilde.

Azсьlьq xalьqlar ber vaqьtta da başqa millətlərne jotmьjlar, alarnьŋ milli azatlьqlarьna qul suzmьjlar. Şuŋa kyrə də bez, Idel-Uraldaqь azсьlьq xalьqlar, yzebezneŋ millətebezne, tarixьbьzнь saqlap qalu, milli azatlьq javlap alu өcen ber safta kөrəşergə burьclьbьz. **Idel-Ural bajraqь — tatar, başqьrt, cuaş, mordva, mari həm udmurd xalьqlarьnьŋ bajraqь. Idel-Ural idejəse — şul uq xalьqlarnьŋ idejəse“.**

Axьrda Skoblef əfənde şuşь milli bajraq astьnda bol'şeviklarqa qarşь rəximsez kөrəşylərеn, Bөjek german qəskəre belən berlektə ilne azat itərgə ьşanьc barlьqьn əjtep ytə.

Jəşəsen Bөjek german xalqь həm anьŋ julbaşcьsь Adol'f Hitler!

Jəşəsen Idel-Ural xalьqlarьnьŋ azatlьqь! — dip ul, yzeneŋ syzen beterde.

Bezneŋ başqa millətlər belən mөnəsəbətebez

Qabdulla-Soltan əfəndeneŋ сьqьşь

Bөten dөnjaqa diərlek çəjelgən xəzerge suqьş çir jөzendə jəşəvce xalьqlarnь tөrle səjasi tөrkemnərgə bylde. Nətiçədə ber-berenə qarşь suqьşucь ike blok tudь. Anьŋ berse — bar millətlərneŋ ireklegen beterep, bөten çir jөzenə bol'şevizm, jəisə ingliz-amerikalьlarnьŋ plutokratiə xakimiəten urnaştьru өcen tөzelgən

Bezneŋ kөrəş burьclarьbьz

Oberlejtnant K. Məçit əfəndeneŋ сьqьşь

Qəderle tuqannar! Tөrek-tatar xalqьnьŋ kөrəşcən ullarь!

Bez, bygen vatanьbьzнь kiləcəgen xəl qьlucь məs'ələlərne tikşery, kөrəş julьbьzнь acьq bilgeləv өcen çьjldьq. Xalqьbьzнь kiləcək jazmьşь — bez, jəşlər qulьnda. Bezneŋ bu kөrəştə aktif qatnaşuьbьz qьna xalqьbьzqa milli azatlьq kiterəcək.

Idel-Ural xalqьnьŋ mөstəqillek idejəse, ilebezne zur iqtisadi həm içtimaqi bөlgenlekkə tөşergən bəjnəlminəlcelek idejəsenə qarşь kөrəştə yste həm kөcəjde. Jəhyd-bol'şevizmьnьŋ xakimiətenə qarşь xalqьbьz tөrle şartlarda tuqtavsьz kөrəşep kilde. Bu suqьşta tөrek-tatar millətcelərе qullarьna qoral alьp bol'şevizmqa qarşь kөrəşkə bastьlar. Bez, bu azatlьq өcen bulqan kөrəştə ber yzebez genə tygel, bezgə Bөjek german xalqь jardəm itə. Millət azatlьqь өcen kөrəşycelər safь kөnnən-kөn arta bara. Qьzьl qəskərilər safьnnan bezneŋ jaqqa kyŋellelər bulьp сьqucь meŋərləgən tөrek-tatar jəşlərе moŋa çanlь şahit bulьp toralar. Xəzerge kөndə bol'şevizm ilendə qalqan millətcelərebez də tik jatmьjlar. Alar „Jəşellər“ bylekləre ojьştьrьp Ural tavlarьnda, Ural urmannarьnda bol'şevizmnь çimery өcen kөrəşələr, timer jullarnь çimerələr, xərbi eşalonnarqa hөçym jasьjlar. Ilebezdə bol'şevizmqa qarşь aktif kөrəş kөnnən-kөn kөcəjə.

Bilgele, bezneŋ kөrəş julьbьz cəcəklər belən sibelməgən. Alda bezne avьr kөrəş kөtə. Şuŋa kyrədə tөrek-tatar legioncьlarь yzləreneŋ kөrəşcən berdəmleklərеn taqьn da nьqьraq kөcəjtergə burьclьlar. Doşman bezneŋ berdəmlegebezne bozu, sьndьru өcen bezgə qarşь kөcle propaganda hөçyme alьp bara. Bezneŋ arabьzqa yzeneŋ satlьq agentlarьn çibərə. Bez qajda qьna bulsaq ta, kөncьqьştamь, kөnbatьştamь yzebezneŋ alda torqan milli vazifalarnь zur insaf belən tormьşqa aşьrьrqa tieşlebez.

Ingliz- amerikalьlarnьŋ jalqan propagandasь kөnbatьşta kөrəşyce legioncьlarnь yz jaqьna tartu өcen tөrle qotqьlar tarata başladь. Ləkin „Inglizlərgə əsirgə tөşkən legioncьlarnь tiz arada Sovetlar ilenə ozatu“ digən bol'şeviklar həm plutokratlar arasьnda bulqan kileşy bu propagandanьŋ ci jalqan buluьn acьp sala. Bu kileşy bujьnca inglizlərgə əsirgə tөşkən legioncьlar qьsqa vaqьt ecendə Sovet ilenə ozatьlalar həm anda NKVD qulьna tapşьrьlalar, jəisə urьnda uq inglizlər xərbi ştabьnda bulqan bol'şeviklarnьŋ „maxsus bylek“ agentlarь tarafьnnan atьlalar. Şulaj itep, vəxşi plutokratlar, jьrtqьc qan tygyce NKVDcьlarnьŋ jardəmcelərenə əjlənələr.

Doşman propagandasь bezne aldьj almajacaq. Bezne izgə kөrəşkə milli idejəbez quətləndərə, bezgə kөc birə. Tөrek-tatar legioncьsь bezneŋ tarixi kөrəşcən qoralьbьzqa tap tөşermәjəcək. Jevropa xalьqlarьnьŋ həm azсьlьq millətlərneŋ berdəmlege qaqşamaslьq quətle kөc bulьp tora.

Çiŋy bezneŋ jaqta bulacaq!

Tөrek-tatar legioncьlarь Pariz şəhərendəge „Isemsez soldat qəbere“ janьnda

Propaganda eşe bujьnca

Ş. Niqməti əfəndeneŋ сьqьşь

Xəzerge, kөnnən-kөn qьzьp bara torqan suqьş vaqьtьnda propaganda məs'ələse iŋ əhəmiətle urьn tota həm anь doşmanqa qarşь kөrəştə iŋ ytken qorallarnьŋ berse itep sanarqa kirək.

Bezneŋ xəzerge berence burьcьbьz bulьp — xalqьbьznьŋ milli xisen kөcəjty, doşmannьŋ сьn jөzen həm anьŋ alьp bara torqan səjasəten acьp salu belən bergə, millətebezne Jevropa xalьqlarьna tanьtu tora. Şuşь burьclarnь tulьsь belən ytəgən xəldə genə, bezneŋ propaganda eşebez tieşle juqarьlьqqa çitəcək.

Bol'şeviklarnьŋ alьp bara torqan propagandalarь bik xəjləle. Alar yzləreneŋ şuşь xəjləle propagandalarь belən aldap, xalьqlarnьŋ başlarьn əjlənderələr. Ləkin bezneŋ propa-

ganda xalьqlarnьn başьn əjləndərə torqan propaganda bulmьjca, kiresencə, xalьqqa dəreslekne anlatu belən barьrqa tieş. Əgər də bez, yzebeznen propaganda eşen dəres itep, bəten tulьlьqь belən alьp barsaq, bol'şeviklar tarafьnnan jasalqan propaganda beznen əcen sabьn qubqь kebek kenə bulacaq.

Propaganda eşe bik qatlavlь eş. Şunьn əcen jana təzeləcək Idel-Ural istiqlalьnьn kərəş berlege qarşьnda ajrьm propaganda bylege buldьrьp, ana eştə tanьlqan, ьşanьclь həm buldьqlь keşelərne təqəjenlərgə kirək. Bu propaganda bylege isə, doşman tarafьnnan jasalqan hər ber jana caralarqa şul uq vaqьtta tieşle çəvap birep, ana qarata yzebeznen dəres idejəbezne quja belergə tieş. Şulaj eşləgən vaqьtta qьna bez yzebeznen maqsatьbьzqa ireşə alьrbьz.

Legioneьlarьbьz Parizşəhərendə səjaxəttə — Uffz. Philipps fotosь

Milli fond təzy turьnda

Irek əfəndenen sьqьşь

Aldan sьqьp səjləvcelər milli kərəş sojuzьnьn vazifalarь həm maqsatlarь xaqьnda əjtep yttelər. Dəres, bu kərəş berlegebez — məhaçirlektə jəşəvcelərnen, bol'şevizmqa qarşь Idel-Ural istiqlalь əcen kərəşycelərnen ojьştьrucьsь — mərkəz çitəkce ştabь bulьrqa tieş. Milli kəclərne, jəqni beznen safta bulqan həm bulmaqan milləttəşlərebezne ber maqsatqa tuplav — bygenge kənnen bezdən ajrьlmas burьсь. Şunьn əcen milli kərəş berlege barlьq milləttəşlər belən nьq elemtədə bulьrqa, jardəmgə moxtaç bulucьlarьna maddi jardəm itərgə tieş. Xəzerge kəndə suqьş rajonnarьnnan kycerelgən kyp kenə tərek-tatar qailələre, suqьşlarda jaralanucь, şifaxanələr — qəriplər jortьnda jatucь qərdəşlərebez də, terrorlarca jasalqan hava hөçymnəre nətiçəsendə qьbn xəldə qalqan tuqannarьbьz da juq tygel. Alarnь bez onьtmьj, jardəm qulьbьznь suzarqa xaqlь.

Millət əcen kərəşyce aktiflar xəzerləv, alardan kypləp qabiliətle eşcən jegetlərne Jevropanьn juqarь məktəplərе aşa ytkəry — kərəşebeznen unьşlarqa ireşyenə ьşanьclь jul. Monьn əcen azatlьq əcen kərəş berlege qaramaqьnda milli fond ojьştьru bik mөhim bulьp tora.

Tərek-tatar xalqь — jumartlьq belən tanьlqan xalьq. „Il təkersə kyl bula“, — digən məqalebez də — şul jaxşь niətebeznen kəclelegenə yrnək. Bol'şeviklar dəvlət başьna kilgənce. xalqьbьz şundьj iqanəcelek xərəkəte belən məcetlər, mədrəsələr, şifaxanələr qordьlar, jardəmnər birdelər. Bik kyp jarlь-jətim şəkertlər urta həm juqarь məktəplərdə uqьdьlar. Ləkin bol'şeviklar, xalqьbьznьn bu məs'ələdəge jumartlьqьnnan fajdalanьp, yzlərenen javьz niətlərе əcen kyp milliardlar çidьlar. Xətta xalqьbьznьn aqtьq ikməgen də tartьp alьrqa ojalmadьlar.

Əle də bol'şeviklarnьn zolьmьnnan cit illərgə qacqan milli tuqannarьbьz, tormьş qьbnlьqlarьna qaramastan, fəqət yz tьrьşlьqlarь belən milli tərbiə eşlərendə kyp unьşlarqa ireştelər. Mançzuriə, Japoniə, Finləndiə və başqa illərdə jəşəvce Idel-Ural tərek-tatarlarь yzlərenen iqanələrе belən məcet, mədrəsələr actьlar. Az sanda bulularьna qaramastan, gəzitə-zurnal və urnь belən dəreslek kitaplarь da sьqardьlar.

Xəzerge kəndə bez — cit ildə ojьşqan Idel-Ural xalьqlarьnьn in kypcelek vəkillərе. Şuna kyrə kərəş berlege çitəkcelegendə. hic şiksez, daimi keremle milli fondnь ojьştьra alacaqbьz.

Minemcə, anь ojьştьru əcen tybəndəge caralarnь qullanьrqa mөmkin: 1. Bəten rotalarda, tərek-tatar eşcelərе arasьnda milli fondnь ojьştьru turьnda kin anlatu eşləren çəjelderergə. 2. daimi kerem bulsьn əcen, bəten tərek-tatarlarqa ajlьq xezmət xaqlarьnnan 1 % lьq milli salьm bilgelərgə. 3. ixtiari iqanələr çiu. 4. kerem həm sьqьmnarnь dəres xisaplap baru əcen çəvaplь keşelər bilgeləv. 5. vafat bulqan berəvdən qalqan milekne alьp qalьrqa xaqlь ber kem də bulmasa, anьn milegen milli fondqa alьrqa h. b.

Qьsqasь, tuqannar, xəzerge avьr suqьş jьllarь bu eşne tiz ojьştьrьp çibərergə bezne aşьqtьra.

Germaniənen xərbi kəce qaqşamaslьq

Alief əfəndenen sьqьşь

Alief əfənde yzenen sьqьşьnda bu suqьş barьşьnьn ajrьm dəverləren kyzətep ytkənnən son, xəzerge xərbi xəlgə tuqtalьp ytte.

Ul yzenen sьqьşьnda: „Bu zur kyləmdə barqan suqьş barь tik doşman çiren alu belən genə xəl itelmi. **Ə berence nəybəttə doşman qəskəren tar-mar ity belən genə xəl iteləcək.** Şuna kyrə də kin dalada barqan kərəştə doşman qəskərenə qajda qətqi hөçym biry məs'ələse xərbi komandalьqnьn qaraşь belən tormьşqa aşьrьla. Bu qətqi hөçym jьraq Idel bujьndamь, jəisə Dneprdamь, Dnestrdamь, anьn əhəmiəte ber: ul da bulsa — doşman qəskəren tezləndery, anьn kəcen betery.

Ytkən jьlnьn ikence jartьsьnda barqan suqьş nətiçəsendə, german qəskərlərе front sьzьqьn qьsqartьp, təp kəc belən ildəge xərbi sənaqət bəjlənеşen jaqьnajttьlar. Monьn arqasьnda frontnь tiz arada kirəkle qorallar belən tə'min ity mөmkinlege tudь.

Sovet qəskərlərenen alqa kitye, xəzerge kəndə alar əcen barь tik ber propaganda jaqьnnan qьna əhəmiətle. Kiresencə, xərbi jaqtan bu vaqьtlь alqa kity Sovet qəskərlərе aldьnda qadəttən tьş avьrlьqlar tudьrdь. Sovet xərbi sənaqəte urnaşqan jьraq Seberdən həm Uraldan. çimerelgən jullar aşa, qoral həm azьq belən qəskərne tə'min ity kənnən-kən qьbnlaşa. Kyp həm jьş timer jullar belən bəjləngən german frontь, çimerelgən, sirək jullar belən genə bəjləngən Sovet frontьna qaraqanda ber nicə mərtəbə artьq həm qьsqa vaqьt ecendə qəskəri şulaj uq xərbi kəc belən tə'min itə ala. Bu məs'ələnen xərbi jaqtan bulqan əhəmiəte seznen hər qajsьqьzqa bilgele. **Aldaqь kiləcək hөçymdə kem front sьzьqьn tiz arada kyp sandaqь qəskəri həm qoral belən tə'min itə ala, əstenlek şul jaqta bulacaq. Front sьzьqьn qьsqartu nətiçəsendə, xəzerge kəndə bu əstenlek german qəskərlərе qulьnda.**

— 1943 nce jьlda german xərbi kəclərе, anьn aldьnda bulqan avьrlьqlarnь zur batьrlьq belən başьnnan kicerde. Tərle frontlardaqь xərbi xəllərgə dəres bəjə birep, salqьn qannьlьq belən, kiləse qətqi hөçymgə yzenen quəten tupladь. **1944 nce jьlda german qəskərlərе frontnьn tərle bylеklərendə doşmanqa qarşь xərəkət başlarqa xəzer toralar. Germaniənen xərbi quəte qaqşamaslьq dərəçədə kəcəjde“, — dip** xəzerge kəndəge suqьş xəllərenə yzenen acьq qaraşьn belderde.

Din — beznen milli əxlaqьbьznьn nigeze

Qaptullan əfəndenen sьqьşь

Əgər bez xalьqlarnьn tarixьna qarasaq, alarnь din xətle nьq ojьştьra, din xətle juqarь kytərə həm quətləndərə alqan başqa kəcne kyrmibez. Şunlьqtan bygenge milli azatlьq kərəşebezdə din beznen jaqьn jardəmcebez bulьrqa tieş. Islam dine hər vaqьt xalьq jaqlь. xalьqnьn tormьşьn jaxşьrtu, kytəry həm anь sьn-sьnnan bəxetle ity jaqьnda.

Bol'şevizm Russiədə çinep sьqqac ta dinne çimerergə kereşte. Ləkin yzenen ylem aldь kənnərе çitkənen sizep, yzen saqlap qalu teləge belən, xalьqlarnьn dini xislərennən taqьn ber mərtəbə fajdalanьrqa totьndь.

Din — beznen milli əxlaqьbьznьn nigeze. Beznen bəten qali əxlaqьbьz islam dinenə qorьlqan. Bygenge kərəştə barь tik yzlərenen milli əxlaqь bulqan xalьqlar qьna məstəqil bulьp çinep sьqacaqlar. Bu — tabiqi qanun. Milli əxlaqь bulmaqan xalьqlar juqalьrqa jaki başqa xalьqlar qul astьnda qalьrqa tabiqi jaqtan məçbyrlər. Şul səbəple bezgə dinne yzenə lajьq zur juqarьlьqqa kytərergə kirək. Ləkin ana cittən əstəvlərdən, arttьrulardan, anь bozьq jullarqa kertylərdən bik nьq saqlarqa kirək. Barь tik Qor'an əjrətye bujьnca qьna dinne anlarqa həm qəməl itərgə tieşbez. Xalqьbьzqa dini tərbiə biryne kəcəjtergə kirək.

Dingə ьşanu. din totu hər kemnen şəxsi ixtiarьnda bulьrqa tieş digən təp nigezne istə totьp, din propagandasьn kəcəjtergə həm tieşle juqarьlьqqa kytərergə kirək.

Əc səjasi sistemanьn kərəşe

Q. Cişməle əfəndenen sьqьşь

Bu bəten dənja suqьşьnda təp kəclərdən əc səjasi sistema kərəşə — demokratiə, bol'şevizm həm milli sotsializm. Tarixi kiləcək həm bu suqьşta çinep sьqu ecke həm tьşqь qarşьlьqlarnь qədelle rəveştə xəl qьla alucь səjasi sistema qulьnda bulacaq.

Demokratiənen. ecke lagerьnda berbersenə qapma qarşь torqan ike içtimaqi tərkem bar: berse — keşe kəcennən fajdalanucь kapitalistlar tərkeme, ikencese — alar tarafьnnan izelyce eşce-igencelər, xezmətkərlər tərkeme. Ə tьşqь lagerьnda kapitalizm tarafьnnan talanьp, çəberlənep kilgən xoquqsьz kolonial il xalьqlarь. Bolar arasьnda kileşy ber vaqьtta da bula almajacaq. Şuna kyrə də kapitalist illərendə eşce-xezmətkərlərnen, alar kəcennən fajdalanucь kapitalistlarqa qarşь kərəşy kəclərе kənnən-kən arta, kolonial illərdə izelgən, çəberləngən xalьq kapitalizmqa qarşь yzlərenen milli azatlьq kərəşen kəcəjtə. **Bu ike aradaqь qarşьlьqlarnь kapitalizm qədelle rəveştə xəl qьla almьj. Izelgən xalьqlarnьn azatlьq xərəkəte kapitalizmnь juq itəcək həm kapitalizmnьn ylye belən anьn səjasi sistemasь — demokratiə də betəcək.**

Bol'şevizm. şulaj uq. ildəge ecke həm tьşqь qarşьlьqlarnь qədelle xəl qьla almadь. Bol'şeviklarnьn 25 jьl xakimiət dəverendə Sovet ilendə tuqtavsьz rəveştə sьjnfi kərəş baruь nətiçəsendə millionlaqan xalьq vafat buldь, çəberləndе həm alar arasьnnan bu səjasi sistemaqa qarşь kileşə almaslьq doşmannar tudьrdь. Sovetlar ilendə xalьqqa qarşь bol'şeviklar tarafьnnan eşləngən jьrtqьclьqlarnь kyrep. cit il xalьqlarь da bu sistemaqa qarşь buldьlar. Bol'şeviklarnьn bəten dənja kyləmendə xakimiətne yz qullarьna alьrqa teləylərenə qarşь kərəşkə kəc tuplьj başladьlar. Bol'şevizm, anьn cigendə məstəqil dəvlət təzep torqan vaq millətlərne basьp alu teləge belən alarqa qarşь yzenen qanlь qulьn suzdь. Alarnь kəcləp Sovet dəvləte safьna kertte.

Qan tygy belən dənja jəzendə qədellek təzergə mөmkin tygel. Dənja jəhydlərе mənfəqəten saqlaqan, alarnьn bəten çir şarьnda xakimiətne yz qulьna alu teləge əcen tuqan jəhyd-bol'şevizm sistemasь ana qarşь tuplanqan kəclər tarafьnnan juq iteləcək. **Ecke həm tьşqь qarşьlьqlarnь qədel rəveştə xəl qьla almavьь bol'şevizmnьn tarixi kiləcəge juq — ul yləcək.**

Milli sotsializm idejəse xalьq arasьnnan sьqьp. xakimiətkə kilgənnən son. qьsqa vaqьt ecendə. il ecendəge ecke qarşьlьqlarnь qan tygysez qədel xəl qьla aldь. Milli sotsializm ilendə dəvlətnen bəten bajlьqь, avьl xuçalьqь həm sənaqəte. barь tik millət mənfəqəten genə kyz aldьnda totьp ysə həm eş itə. Qьsqa vaqьt ecendə milli sotsializm bəten millətnen iqtisadi tormьşьn kytərde. ildə bulqan xalьq moxtaçlьqьn, xəjercelekne beterde.

Milli sotsializm yz ilendə qədel tormьş qoru belən bergə, şulaj uq başqa millətlər mənfəqəten də saqlьj. Vaq millətlərgə yz illərendə bəjsez

milli dəvlət tɵzərgə jardəm itə. Xəzerge kɵndə barqan suqьşta, kapitalizm həm bol'şevizm tarafьnnan çəberləngən xalьqlar, german həm japon dəvləte belən berlektə, qullarьna qoral alьp milli azatlьq ɵcen kɵrəşcelər safьna bastьlar. **Qədellek həm kiləcək — milli azatlьq ɵcen kɵrəşycelər jaqьnda.**

Milli sotsializm, xalьqlar tarixьnda jaꞑa bitlər actь. Milli sotsializm idejəse belən jalqьnlanqan kɵrəşcelər safь kɵnnən-kɵn arta. **Milli sotsializm xərəkəte alda torqan bɵten avьrlьqlarnь çiꞑep, çir şarьndaqь xalьqlar ɵcen irekle, bəxetle tormьş kiterəcək.**

Vatanьbьz bygen qan ecendə

Ibrahim aqa cьqьşь

Min Germaniəgə kilycelər arasьnda iꞑ soꞑqьlarьnnan berse. Şunьꞑ ɵcen ilebezdə nərsələr bulqanьn jaxşь beləm. Vatan bezdən jardəm kɵtə. Bez xalqьbьznь bol'şevizm tьrnaqь astьnnan qotqarьrqa tieşbez.

Qorьltajda sɵjləngən syzlərne tormьşqa aşьru ɵcen bezdən berdəmlek, ojьşqanlьq sorala. Əgər də bez həmməbez də cьn kyꞑeldən xalqьbьznь azat ity ɵcen kɵrəşsək, bɵjek maqsatьbьzqa ireşerbez. Bu julda milli ojьşma kyp kenə eşlər eşləgən həm kiləcəktə bergələp jardəm itsək, eşebez taqьn da alqa kitər. Xəzerge vaqьtta cittən genə qarap toru qafu itelməslek çinajət bulacaq.

Millət beznen həmməbezne eşkə, yzen azat ity kɵrəşenə caqьra. Vatanьbьz bygen qan ecendə həm ul sezdən, jəşlərdən, jardəm kɵtə. Bez aꞑa jardəm itərgə xəzer bulьrqa tieşbez.

Vatanьbьzqa çiꞑycelər bulьp qajtu ɵcen bol'şevizmqa qarşь kɵrəşne jaxşьraq, çitezrək rəveştə ojьştьrьjq! **(Cьqьşlar qьsqartьlьp alьndь).**

Qorьltajnьꞑ Idel-Ural legioncьlarьna mɵraçəqəte

Xɵrmətle legioncьlar!

1944 nce jьlnьꞑ 5 nce martьnda, Idel-Ural xalьqlarьnьꞑ Greifswald şəhərendə ytkərelgən milli Qorьltajь, zur əhəmiətle qərarlar cьqarьp, eşen təmam itte. Bu tarixi milli Qorьltaj avьr suqьş dəverendə, qatь sьnav kɵnnərendə buldь. Xəzerge kɵnnər — bɵten Jevropa xalьqlarьnьꞑ həm şulaj uq moꞑa qədər izelep kilgən, ləkin milli qorurlьqьn juqaltmьjca, azatlьq ɵcen kɵrəşyce tɵrek-tatarlarnьꞑ da kiləcəgen xəl itkec kɵrəş dəvere dip tanьla.

Qorьltaj, bu kɵrəşne qoral belən suqьşьp, bol'şevizmnь çiꞑep, milli mɵstəqillekkə ireşkəncə dəvam itərgə ber kyꞑeldən qərar birde. Millətebeznen meꞑlərcə batьr ullarь legion safьnda xezmət itələr. Alarnьꞑ kybese suqьşlarqa qatnaşьp, yzlərenen batьrlьqlarьn, qəharmanlьqlarьn acьq kyrsəttelər.

Xɵrmətle legioncьlar!

Seznen kɵcle qulьqьzqa xalqьbьznьꞑ jazmьşь, bəxte tapşьrьldь. Bɵten millət xalqь, xətta frontnьꞑ tege jaqьndaqь tuqannarьqьz da, seznen uꞑьşlarьqьzqa cьn kyꞑeldən şatlanacaq, seznen batьrlьqьqьz, qəharmanlьqьqьz belən maqtanacaq. Beznen ɵstebezgə alqan eşebez — avьr, qatlavlь həm tiz kɵndə genə beterelməslek zur. Kiləcəktə də qiьnlьqlar buluь mɵmkin. Ləkin qorallь batьrlarnьꞑ istiqlal, millətebeznen bəxte ɵcen kɵrəşcelər safьna cьn kyꞑeldən basqan buluьqьzdan hər tɵrle uꞑajsьzlьqlarnь çiꞑep cьquьqьzqa həm avьr məs'ələlərne tiz arada xəl ityegezgə ьşanabьz.

Beznen cьn kyꞑeldən qomumi doşmannь çiꞑep, yzebeznen bəxtebezgə ireşy maqsatь belən kɵrəşkə qatnaşьrqa teləyebezne Germaniə acьq aꞑladь. Şunьꞑ qəderen saqlav rəveşendə bezgə, berektəş sьjfatьnda, kɵrəşkə qatnaşьrqa mɵmkinlek tudьrdь həm zur jardəm birde. Şunьꞑ nətiçəsendə:

1. Idel-Ural tɵrek-tatarlarьnьꞑ mɵstəqillege ɵcen milli kɵrəş berlege tɵzelde.

2. Millətnen qorallь tajanьcь — Tatar legionь kɵnnən-kɵn ysə, kɵcəjə.

3. Milli gəzitəbez „Idel-Ural" jьl jarьmqa jaqьn dəverendə cьquьnda dəvam itə. **Xalqьbьzqa milli tərbiə birə, kɵrəşcelərnen safьn nьqьta.**

4. Nihajət, milli Qorьltaj çiьlьp, kɵrəş məs'ələləren tikşerde həm kirəkle qərarlar cьqardь.

Qorьltaj, uꞑьşlarqa ireşy julьnda zur xezmət kyrsətkən legion komandirь Oberstleutnant fon Sekkendorf əfəndegə həm eşce batalionnar komandirь Oberst Boller əfəndegə, yzenen zur rəxməten belderde.

Xɵrmətle legioncьlar!

Qomumi doşmanqa qarşь mɵstəqillegebez ɵcen kɵrəşnen xəzer iꞑ tartьnqьlьq vaqtьna çittek. Maqsatqa ireşyne xəl itkec, soꞑqь kɵc sьnav vaqtьna qədər, sanavlь kɵnnər genə qaldь. Fəqət bɵten kɵcne berlekkə kiterep, ruxani jaqtan da ber kyꞑeldən omtьlqan xəldə genə, bez kiləcək xəl itkec kɵnnərgə xəzerlek caralarьn tulьsьnca ytəp, doşmannь çiꞑə həm maqsatьbьzqa ireşə alabьz.

Qorьltaj qərarlarь, komandalьqnьꞑ əmerlərə həm milli kɵrəş berlegenen kyrsətmələre xəzer seznen ɵcen iꞑ izge nərsələr dip tanьlalar.

Kɵcebezne kyp mərtəbə ysterik, milli bajraq astьna çiьlьp saflarьbьznь tьqьzlьjq! Birgən antьbьzqa turьlьqlь bulьp, doşmanьbьznь çir jɵzennən juq itkəncegə qədər qorallьbьznь qulda nьq totьjq həm mɵstəqillekkə ireşkəncegə qədər kɵrəşik! Beznen kɵrəşkə caqьrucь şiqarlarьbьz şuşьlardan qibarət.

Seznen çiꞑycelər bulacaqьqьzqa, milli bajraqnь tap tɵşermi azat ilebezgə alьp qajtuьqьzqa Qorьltaj cьn kyꞑeldən ьşana. Şulaj uq Qorьltaj mɵraçəqəten sez tьrьşlьq, batьrlьq kyrsətep qəməlgə kiterersez, aꞑa çəvap rəveşendə xərbi tərtipne taqьn da juqarьraq kytərersez, qəskəri xəzerlekne, suqьş ostalьqьna ɵjrənyne taqьn da kɵcəjtersez dip ьşana. Juqarьda əjtelgənnər xalqьbьznьꞑ bəxte ɵcen iꞑ kirəkle mɵhim nərsələr.

Jəşəsen beznen bɵjek dustьbьz — Germaniə xalqь!

Jəşəsen berləşkən kɵclərnen julbaşcьsь Adol'f Hitler!

Jəşəsen yz mɵstəqillege ɵcen batьrlarca kɵrəşyce danlьqlь tɵrek-tatar xalqь!

Jəşəsen Idel-Ural xalьqlarьnьꞑ berdəmlege!

Jəşəsen alarnьꞑ qorallь kɵclərе — milli legion!

Tank qьşqь suqьşta

Germaniənen Greifswald şəhərendə ytkərelgən Idel-Ural tɵrek-tatar Qorьltajьnьꞑ cьqarqan qərarь

Kyp qasьrlar bujьnca bɵjek dəvlət iəse bulqan həm zur tərəqqiətkə ireşkən tɵrek-tatar xalqь bəjsezlegen juqaltqannan soꞑ, azatlьqьn kire qajtarьp alu ɵcen 400 jьlqa jaqьn tuqtavsьz kɵrəş alьp bardь. Zamanьnda tɵrek-tatarlar belən ber dəvləttə, ber xoquqta, tuqannar kebek jəşəgən mari, udmurd, mordva kebek başqa Idel-Ural xalьqlarь da bu avьr kɵrəştə tɵrek-tatarlar belən hər vaqьt ber safta buldьlar.

Xəzerge kɵndə tɵrek-tatar xalqьnьꞑ bəjsezlege ɵcen kɵrəş tarixьnda mɵstəqillekne javlav ɵcen iꞑ uꞑajlь vəziat tudь. Cɵnki, bɵten Jevropa xalьqlarь, bɵjek Germaniə çitəkcelegendə, beznen doşmanьbьz bol'şevizmqa qarşь, milli azatlьq nigezendə jaꞑa qədel tərtip urnaştьru ɵcen zur kɵrəş alьp baralar.

Bol'şevizm juq itelgən vaqьtta qьna, beznen milli azatlьqьbьznьꞑ xəl iteləcək ikənlege bik acьq aꞑlaşьla. Şunlьqtan, Idel-Ural xalьqlarьnьꞑ front sьzьqьnьꞑ bu jaqьnda bulqan ɵleşe, bol'şevizm tərtiplərenə qarşь kɵrəşkə qatnaşьp, milli maqsatqa ireşy ɵcen ojьşьrqa kereştelər. 1942 nce jьlda Şəfi Almas əfənde çitəkcelegendə milli ojьşma eşli başladь həm tɵrek-tatar legionь tɵzelde.

Idel-Ural tɵrek-tatarlarьnьꞑ Greifswald Qorьltajьnda milli ojьşmabьznьꞑ çitəkcese Q. Şəfi Almas əfəndenen notьqьn tьꞑlaqannan soꞑ, milli ojьşmabьznьꞑ 18 aj ecendə eşləgən eşen həm julьn dɵres dip tabarqa. Kɵrəş şartlarьnьꞑ avьr buluьna qaramastan, az vaqьt ecendə tarqav xəldə bulqan kɵclərebezne çiьp, milli xərəkətebezne ajaqqa bastьruda zur xezmət kyrsətkən Q. Şəfi Almas əfəndegə Qorьltaj yzenen zur rəxməten belderə. Şulaj uq Qorьltaj, milli ojьşmabьznьꞑ zur qьna uꞑьşlarqa ireşyendə, Germaniə xɵkyməte tarafьnnan bilgeləngən advokat Unglaube həm professor fon Mende əfəndelərnen xezmətləren ajruca kyrsətep ytə.

Şulardan soꞑ Qorьltaj tybəndəgelərne kyrsətep kityne tieş taba:

Tɵp doşmanьbьzqa qarşь kɵrəş məjdanьn kiꞑəjty, bol'şevizmqa qarşь milli azatlьq ɵcen kɵrəş safьna milləttəşlərebezne taqьn da kyberək tartu maqsatь belən, Qorьltaj tybəndəge maqsatlar ɵcen kɵrəşergə həm şul maqsatqa ireşy ɵcen tybəndəgelərne ojьştьrьrqa, eşlərgə kirək dip taba.

I. Ni ɵcen bez kɵrəşəbez

1. Bez, Idel-Ural xalьqlarьn (tatar, cuaş, başqьrt, mordva, mari, udmurd) mɵstəqil milli dəvlət safьna berləştery ɵcen kɵrəşəbez.

2. Idel-Ural dəvləte safьna kergən bɵten millətlər ber dərəçədəge xoquqqa iə bulqan dəvlət əqzalarь bulьp xisaplanacaqlar.

3. Çir eşcən igencelərgə bulьrqa tieş. Kolxoz tɵzeleşe avьl xuçalьqьn xəjercelekkə tɵşerde. Bez kolxoz tɵzeleşen betery həm çirne, avьl xuçalьqь bajlьqlarьn igencelərnen xosusi milegenə birelye ɵcen kɵrəşəbez.

4. Çir astь bajlьqь, urmannar, sular həm ilebeznen bytən tabiqi bajlьqlarь millətnen xosusi bajlьqь bulьp sanalьrqa tieş.

5. Sənaqət, səvdə, jul həm milli xuçalьqnьꞑ başqa tarmaqlarь, berence nəvbəttə millət mənfəqəten kyz aldьnda totьp ysterelergə tieşlər.

6. Bez, milli mədəniətebezne, milli qɵref-qadətlərebezne həm ana telebeznen saflьqьn saqlav həm alqa ystery ɵcen kɵrəşəbez.

7. Dingə ьşanu həm qibadət qьlularnьꞑ ireklege dəvlət qanunnarь belən saqlanьrqa tieşlegen jaqlьjbьz.

II. Ojьştьru eşlərе bujьnca

1. Xəzerge milli azatlьq ɵcen kɵrəşne alьp baru, bɵten millət xalqьn berləştery, xalqьbьznьꞑ jazmьşьn xəl itkec kɵnnərgə kirəkle xəzerlekne tulьsьnca ɵlgerty ɵcen, Qorьltaj daimi eşləvce milli ojьşmanь təqəjenli həm şuşь eşlərne alьp baru məs'uliəten anьꞑ ɵstenə jɵkli.

2. Milli kɵrəş ojьşmasь, xəzerge kɵndə frontnьꞑ bu jaqьnda qalqan Idel-Ural xalьqlarьnьꞑ (tatar, cuaş, başqьrt, mari, mordva, udmurd h. b.) mənfəqəten jaqlavcь, alarnь mɵstəqillek ɵcen kɵrəş julьna ojьştьrucь bulsa, kiləcəktə mɵhaçirlektəge həm ilebezdəge Idel-Ural istiqlalь ɵcen kɵrəşycelərnen milli, səjasi, mərkəzi çitəkcese bulьrqa tieş.

3. Milli kɵrəş ojьşmasь, Germaniə həm anьꞑ tirəsendəge illərdə jəşəvce qərdəşlərebez arasьnda tybəndəge eşlərne alьp barьrqa burьclь:

a) Bol'şevizmqa qarşь milli azatlьq ɵcen kɵrəş burьclarь turьnda kiꞑ propaganda alьp bara.

b) Milli qərdəşlərebeznen mənfəqəten jaqlav, alarnьꞑ şəxsi tormьşlarьn jaxşьrtu ɵcen kirəkle jardəm ojьştьra və taralqan kɵclərebezne milli azatlьq ɵcen kɵrəş safьna tarta.

c) Millətebeznen talantlь, belemle keşeləren ezləp tabunь dəvam itterergə həm alarnь milli azatlьq ɵcen kɵrəş safьna tartьrqa. Alarnь Jevropa juqarь məktəplərе aşa ytkəry jəisə başqa jullar belən belemnəren ysterergə həm kiləcəktə kɵrəşebeznen jaxşь uꞑьşlarqa ireşye ɵcen ьşanьclь nigez xəzerlərgə.

d) Milli komandirlar həm legioncьlar — milli kɵrəş julьnda zur tajanьc bulqanlьqtan, milli kɵrəş ojьşmasь alarnь tərbiələv həm ystery maqsatьn kyzdə totьp, legion komandalьqь belən nьq elemtədə bulьrqa, anьꞑ belən berlektə eşlərgə tieş.

4. Ilebezdə bol'şevizm tьrnaqь astьnda jəşəvce xalqьbьzqa kɵrəş maqsatьn, julьn mɵmkin bulqan caralar belən çitkery carasьn kyrergə həm qomumi kɵrəşkə alarnь da tartьrqa tьrьşьrqa.

5. Iꞑ kirəkle milli ixtiaçlarьbьznь ytəvdə, mɵxtaçlьqta qalqan milləttəşlərebezgə jardəm ojьştьruda, milli ojьşmabьz qaramaqьnda daimi keremle milli fond ojьştьrьrqa. Milli fondnь ojьştьru caralarьn tybəndəgecə bilgelərgə:

a) bɵten soldatlar, ofitserlar, xezmətkərlər həm başqa tɵrek-tatarlarnьꞑ ajlьq kilerennən 1 % kyləmendə milli salьm ojьştьrьrqa.

b) monnan başqa ixtiari iqanələr çinau julь belən milli fondnь bajьtu caralarь alьp barьrqa.

III. Kɵrəş berlegenen programmasь turьnda

1. Qorьltajnьꞑ qərar komissiəsenə, Idel-Ural tɵrek-tatarlarь mɵstəqillege ɵcen kɵrəş berlegenen səjasi programmasьn eşləp cьqarunь həm raslav ɵcen kiləse Qorьltajqa kertyne tapşьrьrqa.

2. Qorьltajnьꞑ barlьq materiallarьn ajrьm kitap rəveşendə tatar, urьs həm german tellərendə bastьrьrqa.

Bez, Qorьltajda qatnaşucь Idel-Ural xalьqlarьnьꞑ vəkilləre, juqarьda kyrsətelgən teləklərnen tormьşqa aşьrьluьna ьşanabьz həm bez yzebeznen mɵstəqillegebez ɵcen bol'şevizmqa qarşь kɵrəşkə barlьq Idel-Ural xalьqlarьn caqьrabьz.

Iskərmə: Qorьltajda xərbi eşlər bujьnca da ajrьm qərar qabul itelde.

Tuqan ilebezdə jəşəvce bəten terek-tatar xalьqlarьna Idel-Ural tərek-tatarlarь Qorьltajьnьņ məraçəqəte

Danlьqlь tərek-tatar xalqьnьņ ullarь həm qьzlarь!

Idel jьlqasь belən Ural tavlarь arasьndaqь çirlərdə beznen babalarьbьz, dənja tetrətkən kəcle milli dəvlətləren qorьp, irken, şatlьqlь qəmer kicergənnər. Bu çirlərdə bəjek Bolqar, danlьqlь Altьn Urdа, annan soņ qədrətle Qazan həm Əstrxan dəvlətləre jəşəde. Beznen vatanьbьz Idel-Ural urьs patşalarь qul astьnda izelep jəşəgən dəverlərdə, irekkə omtьlucь batьr xalqьbьz azatlьq əcen şuşь izge kərəştən tuqtamadь. 1917 nce jьlqь inqilap vaqtьnda bol'şeviklar, xalqьbьzqa irkenlek turьnda vəqdələr birgən bulьp, ojatsьz rəveştə aldaladь. Azatlьq, irkenlek urnьna patşa Russiəsenə qaraqanda da avьrraq qollьqqa təşerdelər. Igencelərebezne kəcləp kolxozqa qubp kertep, bəlgenlekkə, xəjercelekkə alьp kerdelər. Şunlьqtan kyp tuqannarьbьz ilebezne taşlap cьqьp kitərgə məçbyr buldьlar. Javьz bol'şeviklar, xalqьbьznьņ dini-milli xisləren ajaq aslarьna taptap, 25 jьl bujьna tuqtavsьz xalqьbьznьņ qanьn ectelər.

1920 nce jьlnь bol'şeviklarqa qarşь kytərelgən xalqьbьznьņ sənək suqьşlarь, millətebeznen bəxte əcen qorban bulqan Soltanqəlief həm anьņ saftaşlarь, 1930 ncь jьlnь kolxozqa qarşь kytəreleşlər həm 1937 nce jьlda kyp menləgən tuqannarьbьznьņ NKVD bazlarьnda qəzaplanьp, vaqьtsьz şəhit kitylәre beznen xəterebezdən hic cьqmьj. Urьs patşalarьnьņ 400 jьllap xalqьbьznь kəcsezləndery, millətebezne betery əcen alьp barqan səjasətləren bol'şeviklar taqьn da kəclerək dəvam ittelər. Bol'şeviklar, yzlərenen xiali çinajətcel niətlәre belən bəten dənjanь (dənja revolytsiəse aşa) basьp alu əcen baj ilebezne taladьlar. Xalqьbьznь ac-jalanqac qaldьrdьlar. Bezne menərləp qubp lagerlarda çəzaladьlar, qəzaplь sərgen — Tənjaq batqaqlarьnda ylgənce eşləttelər.

Tuqannar! Xəzerge kəndə bəten Jevropa xalqь berləşep, Bəjek Germaniə çitəkcelege astьnda bol'şevizmqa qarşь kərəşələr. Şunьņ belən bergə Russiənen urьs patsalarь, annan soņ bol'şeviklar tarafьnnan izelgən xalьqlarь da yz legionьn ojьştьrdь, kərəş berlegenə quşьldьlar. Idel-Ural xalьqlarь (tatar, cuaş, başqьrt, mordva, udmurd, marilar) ber bajraq, jəqni əvəlge azatlьq ile bulqan xəzerge Idel-Ural bajraqь astьna çьlьp, bol'şevizmnь juq ity əcen milli dəvlət təzy kərəşenə qoral totьp batьr atlьjlar.

1944 nce jьlnьņ 4—5 nce martьnda, Bəjek Germaniənen Greifswald şəhərendə çьlqan Idel-Ural xalьqlarьnьņ milli məçlese — tarixi Qorьltajь Sezgə, jaqьn tuqannarьbьzqa, məraçəqət itə:

Qəderle tuqannar!

Xalqьbьznьņ qasьrlar bujьnca alьp barqan azatlьq kərəşenen təp maqsatь bulqan azat il, milli dəvlət təzy. fəqət jьrtqьc bol'şevizmnь betergən xəldə genə qəməlgə aşacaq. Beznen azatlьqьbьz məstəqil Idel-Ural dəvləte təzy idejəse, xəzerge kəndəge milli ojьşmabьz bəten Jevropa məmləkətləre tarafьnnan tanьldь. Jьrtqьc Stalin, xəjləkər ingliz-amerikalь kapitalistlar mənfəqəte əcen Seznen qanьqьznь tygərgə məçbyr itep, suqьş qьrlarьna qua. Əjdə qalqan tuqannarьqьz, xatьn, bala həm ata-analarьqьz aclьq-jalanqaclьqta həm cьdьj almaslьq avьr xezmətlər belən çəfa cigələr.

Onьtmaqьz, tuqannar! Beznen xalqьbьznьņ bəxte, azat tormьşь bol'şeviklarnь juq itkəndə genə tə'min itelәcək. Xalqьbьznь qol itkən bol'şeviklar fajdasьna qan tykməgez! Bəjek Germaniə həm bəten Jevropa xalьqlarь belən berlektə bez, bol'şevizmnь tar-mar itep, ilebezne azat itəcəkbez.

Bol'şeviklarnьņ iņ axьrqь kəcləren salьp, frontta qazanьlqan qajber „uņьşlьqlarь" xəzerge suqьşnь xəl itə almьj. Kiresencə, millionnarca aldanqan tuqannarьbьznьņ qannarьn fajdasьzqa qьna tygy bulьp qalacaq. Jaqьn kiləcək kənnərnen berendə bol'şevizmqa qarşь xəzerlәngən dəhşətle kəclər xəl itkec həçym jasajacaq. Şunьņ belən bol'şevizm juq itelәcək. Bol'şeviklar tarafьnnan ylemgə xəkem itelgən vaq millətlərgə tizdən balqьqan qojaş tuacaq. Şunьņ əcen bez Sezne, tuqannarnь, bol'şevizmqa qarşь milli məstəqillek javlap alu əcen kərəşkə caqьrabьz. Yzebeznen milli dəvlətebezne, azat Idel-Uralnь təzegən vaqьtta qьna kiņ irekle, mul çir, jaqtь tormьş alacaqbьz. Bez bol'şevizmqa qarşь azat ilebez əcen qədel tormьş dəreslegen urnaştьru əcen kərəşəbez.

Bol'şevizm tьrnaqь astьndaqь tərek-tatar ullarь! Qorallarьqьznь taşlap, beznen jaqqa, Germaniə jaqьna, azatlьq əcen kərəşyce yz tuqannarьqьz jaqьna cьqьqьz! Bu tarixi, izge kərəştə qatnaşьrqa aşьqьqьz! Sezne bez kətəbez!

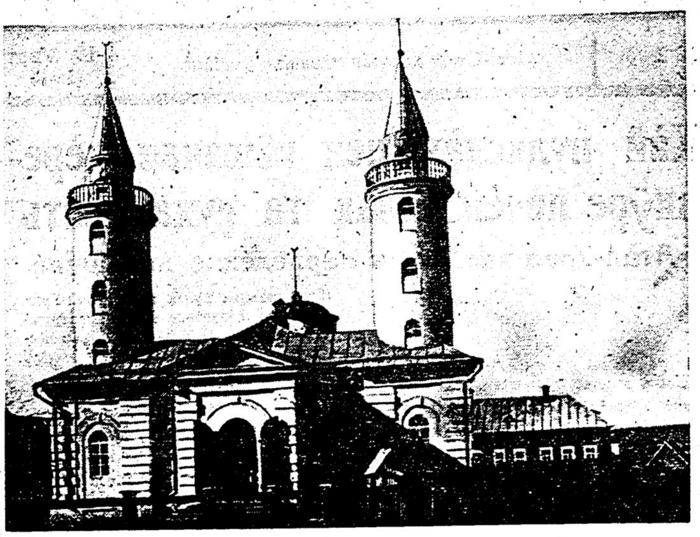

Qarqalьdaqь sigezence məxəllə məcete. 1790 ncь jьlda salьnqan

Qəharmannarnь iskə alu kəne

12 nce martta, Germaniənen qorban bulqan qəharmannarьn iskə alu buldь. Bu qajqьlь kəndə, Berlindəge qəharmannar həjkəle qarşьnda, alarnьņ namusьna xərmət kyrsəty buldь. Bu urьnda diņgez kəclərenen baş komandirь gross-admiral Denits, Adol'f Hitler ismennən qəharmannar xərmətenə cəcək qujdь. Danlьqlь qəharmannarnь iskə aluda Germaniə baş komandalьqь, milli sotsializm firqəse həm xəkymət vəkilləre, şulaj uq ajrьm qəskəri byleklərnen vəkilləre qatnaştьlar. Qəharmannarqa cəcək qujqannan soņ, „Gross Deutschland" ismendəge polknьņ ber rotasь tantanalь saflar belən həjkəllər qarşьnnan uzdь.

Gross-admiral Denits yzenen notьqьnda, frontlarda, diņgez həm hava suqьşlarьnda qorban bulqan qəharmannar belən bərabər, doşmannьņ hava həçymnəre nətiçəsendə həlak bulqan qartlar, xatьn-qьzlar həm bala-caqalarnь iskə təşerergə kirəklegen belderde. Ul: „Xəzer zur suqьş dəvam itə. Ləkin Germaniə xalqь yzenen çiņyenə hic tə şəbhələnmi. Cənki anь turь julda Adol'f Hitler alьp bara həm xalьqqa kirəkle bar nərsələrne qajqьrta. Germaniənn kəce — julbaşcьbьznьņ xalьq həm front belən berlektə bulubnnan tora", — dide.

„AZƏRBAJÇAN" gəzitəse idarəsenə

Tərek-tatar legioneьlarь həm „IDEL-URAL" gəzitəse eşcelərе ismennən, legionьqьznьņ təzelyenə ike jьl tulu uņajь belən, barlьq azəri-tərek legionerlarьn həm ofitserlarьn cьn kyņeldən təbrik itəbez.

Azərbajçan legionь ike jьl vaqьt eceendə yzenen saflarьnda kyp sandaqь legioneьlarnь tərbiələp, milli azatlьq əcen kərəş qьrlarьna ozattь. Alar milli azatlьq julьnda batьrlarca kərəşep, zur uņьşlьqlarqa ireştelər.

Yzlərenen məstəqillekləren juqaltьp, javьzlarca izelygə ducar itelgən azərbajçan xalьqlarьnьņ bygenge kəndə, bəten Jevropa xalьqlarь belən berlektə, azatlьq əcen alьp barqan kərəşlərenen zur nətiçələrgə ireşəcəgenə bez nьq ьşanabьz.

Qan həm din qərdəşlərebez bulqan azəri-tərek legioneьlarьnьņ milli azatlьq kərəşlərendə kiləcəktə taqьn da zurraq uņьşlьqlar telibez.

Jərəklәregez batьr, beləklәregez qatь, qorallarьqьz ytken bulsьn!

„IDEL-URAL" gəzitəse

Jaņa ajrьmlьq bilgese

Adol'f Hitlernen bojrьqь bujьnca, jaņa ajrьmlьq bilgese — imən jafraqlarь belən əjlənderelgən altьn svastikadan torqan bilge kertelə.

Bu bilge — 1939 ncь jьlqь timer tərenen qara-aq qьzьllь tasmasьna berketelə. Bu bilge belən byləklәny əcen I nce dərəçəle timer, jaki german altьn təresen alu kirək.

Tərkiədə jəhydlər

„Sjurixer Izraelitişes Boxenblatt" gəzitenen xəbər itye bujьnca, Tərkiədə jəhyd mileklәre xəkymət fajdasьna alьnqanlьqtan, uzqan qьşta uq „yzlərenen jəşəy nigezlərennən" məxrum iteldelər. Kyp kenə jəhydlər Anatoliədəge eşcelər lagerьna ozatьlqannar.

Jaņa ocqьclar

Monnan elek kenə jaņadan ojьştьrьlqan faşistik-çəmhyriət hava kəclərе xəzer inde hava kəclərе safьna kerdelər. Tən jaq Italiə aerodromnarьnьņ bersendə, şatlьqlь bajraq kytərelep, ocucьlar faşistik-çəmhyriətkə turьlьqlь bulьrqa ant birdelər. Ant vaqьtь, xəkymət həm firqə vəkilləre qatnaşqanlьqtan, ajruca tantanalь təs aldь.

De-Gol afitsərlәre qacalar

Alzirdaqь fransuz komitetьnьņ kommunistlarqa bik jaqьnlaşuь səbəple, De-Gol həm Ziro qəskərenen ofitsərlәre acьq rəveştə rizasьzlьqlarьn beldеrə başlaqannar. 1943 nce jьlnьņ nojəber ajьnda 500 dən artьq fransuz ofitsəre eşləren taşlap, Ispaniə Marokkasьna cьqqannar. Eşləren taşlap Ispaniəgə cьqqan ofitsərlәrnen sanь xəzer 1500 gə çitə.

Il qьzьna

Yz ilemdə minem qara kyzle,
Sinen kebek matur qьzьm bar.
Şul qьzьma ildən kitkən caqta,
Taşlamam dip əjtkən syzem bar.

Şul vaqьttan birle dyrt jьl ytte,
Aņa birgən antьm bozmadьm.
Syz birgəndə qulьn qьsqan kebek,
Başqalarnьņ qulьn qьsmadьm.

Sav bul, seņlem, min kitəmen,
Min kitəmen kərəş qьrьna.
Ilem irke əcen kərəşergə,
Qoral totьp kəcle qulьma.

Ş. NIQMƏTI

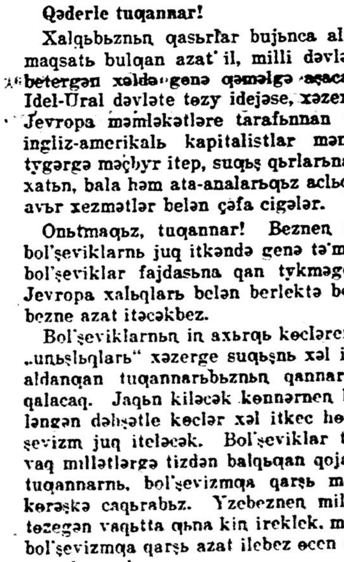

Gəzitəbeznen 8 (65) sanьndaqь syz jarьşьna (krossvort Nr. 11) çəvap

Gorizontal' bujьnca

1. Samar; 4. Əxlaq; 7. O(d)essa; 9. Bez; 10. Dim; 11. Taz; 12 Senat; 14. Qtaj; 16 Işan; 18. K(r)lo; 19. Əma; 20. Tarь; 23. Emil (Zolja); 26. Qamьr; 29. Alq(a); 30. Sal; 31. V(i)ce; 32. Xutor; 33. Munca; 34. Şərka.

Vertikal' bujьnca

1. Sabaq; 2. Aleut; 3. Rede; 4. Əsma; 5. Akula; 6. Qazan; 8. (Əby-Qəli) Sina; 12. S(a)jlьq; 13. Timer; 15. Akr; 17. Şəm; 20. Taqta; 21. Culpa(n); 22. Tamь(r); 24. Imcək; 25 Əxvəl; 27. Musa; 28. Solь.

Çavaplь redaktor leg. Qlam Qəliel.
Tatarische Zeitung „Idel-Ural".
Berlin W 7, Dorotheenstraße 64
Druck: Deutscher Verlag, Berlin.

Атăл-Урал

№ 2 „Idel-Ural“ хаçатăн чăвашла хушăмĕ 19. Март 1944

Хăй пуласлăхĕшĕн пыракан кĕрешӳре пĕчĕк халăх та çухалмасть

Атăл-Урал халăхĕсен пĕрлелĕхле кĕрешĕвĕ

(Грайсвальдра пулса иртнĕ Атăл-Урал халăхĕсен сиездĕнче чăваш представителĕ Скобĕлĕв И. каланă сăмахран кĕскетсе пичетлетпĕр).

Хаклă делегат йулташсем, хăнасем, аслă нимĕç халăхĕн представителĕсем, легионерсемпе офицерсем, пирĕн нацилле çыхăнури ĕçлекенĕсем! Çак сиездра Атăл-Урала кĕрекен чăваш, мăкшă, çармăс тата удмурд халăхĕсен йачĕпе сире саламлама парăрччĕ.

Делегат тантăшсем! Эпĕ, Атăл-Урал шутне кĕрекен вак халăхсен представителĕ пулса, вăл халăхсен çак кĕрешӳри ĕçĕ çинчен чаранса тăрасшăн.

Пайан кун, йеврейлĕ большевиклăхпа англо-американла капиталистсене хирĕç çапăçакан Европă халăхĕпе пĕрле ирĕкçар пайĕсенче çапăçакан Туркестан, Кавказ тутар легионсисен хушшинче чăваш, мăкшă, мари, удмурд т. ыт. халăхсем те пур. Çак асăннă вак халăхсемпе пирĕн чăваш халăхĕ сахалйышлă, пирĕн çинчен Европăн чылай вырăнĕсенче пĕлмессĕ те. Анчах эпир пур тата эпир малалла та пулатпăр! Эпир те ытти халăхсем пекех большевикла чураллăхран хăтăласшăн. Эпир те хамăр çĕршывран большевиклăх тасаласса, чăвашсем, мăкшăсем, марисем т. ыт. вак халăхсем те хамăр çĕрпе нацилле пуйанлăх çинче хамăр хуçа пуласшăн.

Эпир лайăх пĕлетпĕр: ирĕклĕх хăй тĕллĕн килмест тата ăна пире никам та памасть; эпир ăна кĕрешсе илмелле. Нумай çӳсем хушши тăсăлса килнĕ кĕрешӳре пиншер çын сухатнă хыççăн хамăр çĕршыва хамăр вăйпа анчах хăтарас сукки пире паллă. 400 çул кайалла тутарсемпе пĕр çемйере пулнă пирĕн умасаттесем те ăна лайăх пĕлнĕ. Пурен халăх — чăвашсем, мăкшăсем, çармăсем тата удмурдсем ĕмĕрсен тăршшĕпе тутар халăхĕпе пĕрлелĕхре пурăннă. Ĕмĕрсен тăршшĕпех вĕсем пĕр йалав айĕнче кĕрешнĕ, пурăнăçăн ырлăхĕпе хурлăхне те пĕрле тӳссе пурăннă.

Хусан ханлăхĕ ӳксен тутар халăхĕ çине килнĕ йывăрлăх пирĕн халăх çине те çавăн пекех ӳкнĕ. Çак халăхсем йывăр пулин те пĕрлелĕхне çухатман. Çавна кура вĕсен хушшинче хирĕçӳ кăларасшăн вырăс патши пĕтĕм вăйне хунă. Хĕстерӳпе тата ирĕксĕрлӳпе вăл çак халăхсене хăйсен йăлисемпе саккунĕсене пăхăнтарнă, вĕсене тутар халăхне хирĕç çавăрса тăратасшăн пулнă. Анчах пирĕн халăх, хăйсен традицине сыпăкран сыпăка куçарса пырса, нумай йунпа сухату пулин те, хăйсен тутар-хӳтлĕхсисенчен уйрăлман. Тутар халăхĕ вăл нацисене хӳтĕленĕ, нихçан та хăй йалавĕ айĕнчен кăларса хăварман.

Атăл-Урал йалавĕ вăл — тутар, чăваш, пушкăрт, мăкшă, çармăс тата удмурд халăхĕсен йалавĕ.

Атăл-Урал идейи те çак халăхсен идейи.

Çавăнпа пайан кун çак халăхсем аллине хĕçпăшал тытса кĕрешĕве çĕклення пĕртăван та пĕр-йунлă халăхсем çав йалав айне çĕнĕрен пĕрлешсе чăмăртанни пулса тăрать. Эпир пĕлетпĕр: мĕнле тутар халăхĕн ăраскалĕ нимĕç халăхĕпе çыхăннă — çавăн пекех пирĕн ăраскал та тутар халăхĕн ăраскалĕпе çыхăннă. Апла пулсан эпир те пĕтĕм Европă халăхĕн пĕр тĕввинче пулатпăр.

Эпир хамăр кăна сахаллăн, анчах хамăра нимĕç халăхĕпе пĕрле пĕрлештерсен, эпир пысăк вăйхăват пулатпăр. Çавăнпа та эпир хăраса айакки̂нче тăмастпăр. Ылханлă большевиклăха хирĕç кĕрешӳре эпир йун хакĕпе пулин те пулас çĕнĕ Европăра халăхămăршăн тивĕçлĕ вырăн сапăсса илĕпĕр.

Нимĕç халăхĕ мĕнле хăй сĕнтерӳне шанать, çавăн пекех эпир — Атăл-Урал халăхĕсем — нимĕç халăхне шанатпăр.

Сывă пултăр Аслă Германи халăхĕ тата унăн сулпусĕ Адольф Гитлĕр!

Сывă пултăр Атăл-Урал халăхĕсен ирĕкĕ!

Çĕклен, Чăваш!

(чăваш лекионçисен марш юрри)

Тексчĕ тата мусăкĕ
Татса, çирĕппĕн
Асамат Анатулĕн

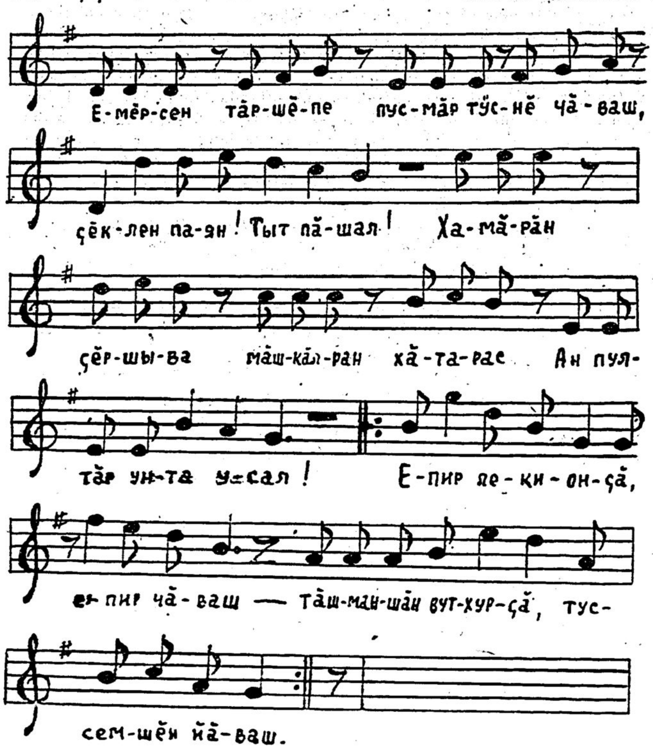

Ĕмĕрсен тăршшепе пусмăр тӳснĕ чăваш,
Çĕклен паян! Тыт пăшал!
Хамăрăн çĕршыва мăшкăлран хăтарас.
Ан пултăр унта усал!

Хушса йурламалли (2 х.):

Эпир лекионсă, эпир чăваш —
Тăшманшăн вут-хурсă, туссемшĕн йăваш!

Вăрçă сулăмĕнчен эпир тухнă шăтса
Тăван çĕршыва çăлма.
Амăрткайăк пырать пире çул кăтартса,
Вăл памĕ пиртен кулма.

(Хушса йурламалли)

Тĕрĕслĕх ăстине эпир тупрăмăр халь,
Пĕлетпĕр — кам тус, тăшман.
Советсен ултавне касармастпăр ахаль,
Эпир касарма тухман!

(Хушса йурламалли)

Ан тив йавăнтăр вут та сĕрлетĕр йĕтре —
Эпир шикленместпĕр. Çук!
Вилĕмрен хăрамасть пирĕн çамрăк чĕре
Çĕршывшăн кĕрешнĕ чух.

(Хушса йурламалли)

Пирĕн йыш — пур Европă. Эпир сахал мар.
Тĕрĕслĕх пирте йалан.
Большевик-йеврейрен кĕтме çук пархатар,
Унпа çапăçар паян!

(Хушса йурламалли)

Сайа каймĕ ахаль пирĕн йун, пирĕн терт:
Умра çĕнтерӳ кĕтет!
Çĕнелсе тĕреклennĕ Европă сĕлет
Чăвашшăн та чыс, тивлет.

(Хушса йурламалли)

Большевикла куçлăха хывса

Эпир, советсен аллинчен хăтăлса тухса ку йенче пурăнакан чăвашсем, пурăмăр та çамрăк. Пурте тенĕ пекех эпир Совет властĕнчĕ çуралса ӳссе çитĕннĕ. Хамăрăн телейсĕр çулсенче эпир яланах марксистла политикă айĕнчĕ, унпа тулнă ялаласен хушшинче пурăннă. Тĕнчери пур пулăмсене, лару-тăрусене эпир большевикла куçлăх витĕр анчах курма пултарнă. Урăхла тума пулман, мĕншĕн тесен, пире çапла вĕрентнĕ пулнă. Çавăнпа эпир тĕнче тытăмĕпе тĕрĕсĕхне йăнăш ăнланнă, ăна йăнăш хакланă.

Халăха марксизм вĕрентĕвĕпе хăнăхтарма большевиксем тĕрлĕ майсемпе усă курнă, мĕншĕн тесен, пурте вĕсен аллинче пулнă. Вĕсенчен пĕри — прессă (хаçат-журналсем) — паллă вырăнта, тĕрĕсрех каласан — пĕремĕш вырăнта тăнă. Вĕсен урлă большевиксем хăйсен сийенлĕ вĕрентӳне халăх хушшине сарнă.

Хаçат вăл — пурăнăç куçкĕскийĕ. Хаçата ăна пурăнăç çитĕнĕвĕсемпе сутменлĕхĕсене кăтартма, халăха тĕнче пурнăçĕпе паллаштарса (ăмă. халăх хушшинче тĕрĕс ителйа шухăш) сарса унăн культурине хăпартма пулăшса тунă. Хаçат яланах тĕрĕс пулмалла, мĕншĕн тесен, ăна пĕтĕм çын вулать, ун урлă вăл хăй пурнăçне кирлĕ йапаласене вĕренет, кирлĕ пĕлӳ илсе пырать. Хаçат суя пулсан, вăл çынна пурăнăçран аташтарать.

Халăх тĕрĕслĕхе юратать, çавăнпа хаçат та тĕрĕс пулни курлĕ.

Анчах сăмахпа пуйтарма вĕреннĕ большевиксен хаçачĕ пачах урăхлаччĕ. Вĕсем пурăнăçа маймар, тирĕсле пынă. Вĕсĕм куçкĕретĕнех суйнă, ăна эпир кунти хаçатсене — Европă тĕрĕслĕхне — вуласан тата та лайăх куртăмăр. Большевиксемшĕн суясси ним те мар. Çирĕпрех пултăр тесе вĕсем — большевиксем — сырнин тăррине сурлапа мăлатук, йе çăлтăр тусахурассĕ те, тĕрĕс-ши, тесе пăхма та хăрать халăх.

Эпир халь виççĕмĕш çул ĕнтĕ Европă телейĕшĕн тăрăшса, большевиксемпе çапăçакан Германи çĕрĕнче пурăнса ăна пулăшатпăр. Çак вăхăтра эпир большевиксем хăрушă картинсемпе сăнласа кăтартнă нимĕç çыннисен пурăнăçне хамăр куспа курса сăнама ĕлкĕртĕмĕр. Кунсăр пусне эпир тĕрлĕрен марксизм-сталинизмсене тăрă шыв çине кăларса тăратакан литературă вуласа питĕ нумай çĕнĕ ялаласем çинчен пĕлтĕмĕр. Пире халĕ большевиксен мĕн-пур иртнĕ, хальхи тата пулас тĕллевĕ, вĕсен кашнин пусăмĕ паллă. Эпир пĕлетпĕр: коммунизм этемлĕхе нихçан та тĕрĕс, ирĕклĕ те телейлĕ пурăнăç параймасть.

Аптранă кăвакал кутăн чăмнă, тенĕ пек, йулашки вăхăтра большевиксем хăйсем унччен йурăхсăра кăларнă йапаласене каялла йĕркене кӳртме пуçларĕç. Хăшĕ-пĕри ку яналана большевиксем эволюциленнĕ пек курать, çавăнпа халĕ кайаллах большевиксен çĕнтерӳне кĕтĕт. Ку — пысăк йăнăш. Пурин те çакна асра тытас пулать: большевиксем халлĕхе хайсен сăн — питне улăштарни вĕсен тĕл шухăшне улăштармасть. Вĕсен хальхи туписемпе шантарăвĕсем 1917 çулхи революци тата НЭП вăхăтĕнчи шантарусем пекех — вăхăт çитсен шыва путнă чул пек сухалĕç. Большевизм вăл, çынсем хушшине ăнсăртран килсе тухнă сывă кашкăр ухсаха хывнă пек, сăнне анчах улăштарать. Ăна халь ĕненекенсем кайран хăйсем те, шухăшлама пĕлмен сурăх пек, «ухсах» кашкăрăн апачĕ пулма пултарассĕ.

Хальхи вăхăтра Сталинăн пусмăрĕпе мăшкăлне тӳссе пурăннă халăх нимĕçсен сарĕпе пĕрле тăрса пусмăрлăх тытăмне ишсе антарма çĕкленет. Кун пек самантра ик айккинелле сиккелесе варринче тăракансем пулмалла мар, йе пĕрле, йе хирĕç. Ун синчен **нимĕç халăхĕн сулпусĕ** Адольф Гитлĕр хытă асăннă. Килес вăхăтра халăх майĕпен советсен ултавне тĕппипех пĕлсе илĕ. Ун чухне вара ăна ылханлă йеврей-большевиксем тытса чараймĕç. Çĕршывăн çĕлен-калтасенчен тасаласси çавăн чухне пулĕ.

Хăш пĕр иккĕленсе тăрусем тата вăл сынсем Германинчи хаçатсене ĕненменнинчен килет. Вĕсем, тĕнчене большевизмла куçлăх витĕр пăхма хăнăхнăскерсем, йапалана хăйсен йевĕрлĕ хакласçĕ, национал-социализм вĕрентӳне ăнланса илеймессĕ. Вĕсем Европпăн хаçат-шурналĕсене те советсенни пек суя та мухтанчăк вырăнне хурассĕ.

Ку вĕсен тепĕр пысăкйăнăшĕ пулать.

Большевизма хирĕçле хаçатсем çине большевизмла куçлăх витĕр мар, пурнăç чăнлăхĕн сывă, таса куçĕсемпе пăхмалла, большевизмла куçлăха хывса.

Тĕнчери хыпар-хăнарсем

Нейтраллă çĕршывсен корреспонденчĕсем йулашки вăхăтра Англинче акăлчан-испанла çăмахсен кĕнеки çине калама çук пысăк ыйту ӳснине палăртассĕ. Вăл кĕнекесене турткаласа илсе птерессĕ, пулать. Акăльчансем халиччен йут чĕлхесене вĕренме-йуратманнине аса илсен, вĕсем хăйсемпе акăлчанла сех каласнине йуратнине шутласан, çак асăннă йапала ирĕксĕрех шухăша йарать. Чăнах та — мĕн пулнă-ха?

Кун сине акăлчансем хăйсем йавап парассĕ. Англин сар министĕрстви мĕнле те пулин Испанин йулашки краштăнла вăрсинче пулнă пур акăльчансене те хисепе илмелли синчен пĕлтернĕ. Асăннă сынсем палăртнă вырăнсене килсе шута тăмалла, анчах мĕншĕн? Паллах, мĕнле те пулин сĕнĕ клуб тума мар, Испанин сĕрĕ сине лартма палăртнă пĕрремĕш дĕсантсен шутне кĕрекен сар пайĕсен сумне сирĕплетме. Ун пек десантсем хатĕрленнинче халĕ никамра та нимле иккĕленӳ çук. Ăна валли кирлĕ кадрсем пухса тата хатĕрлесе, Черчилль хăйĕн кивĕ империалистла рецептĕпе ĕслет: «Илес Испанийе — нимĕнле испанĕçсемсĕр!» Анчах ыйту пит сăмăлах пурнăçа кĕместь. Малтан ларас пулать, унтан тытăнса тăрас. Эпир пĕлнĕ тăрăх, халĕ испанĕçсем хăйсен çĕршывне йунлă тăвана-вĕлермелли вăрçа кĕртсе ӳкернĕ байронла суйа-паттăрĕсем синчен питех ĕмĕтленмессĕ.

Чăвашла хушăм редакторĕ А. Асамат.
Редакци адресĕ:
Tschuwaschische Beilage
der Tatarischen Zeitung „Idel-Ural“
Berlin W 7, Dorotheenstraße 64
Druck: Deutscher Verlag, Berlin